

Devijantno ponašanje mladih s posebnim osvrtnom na maloljetničku delikvenciju

---

Popović, Monika

Undergraduate thesis / Završni rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:246992>

Rights / Prava: [In copyright](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2022-06-28**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

SVEUČILIŠTE JURJA DOBRILE U PULI
FAKULTET ZA ODGOJNE I OBRAZOVNE ZNANOSTI

Monika Popović

**Devijantno ponašanje mladih s posebnim osvrtom na maloljetničku
delikvenciju**

ZAVRŠNI RAD

PULA, 2021.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet za odgojne i obrazovne znanost

Monika Popović

**Devijantno ponašanje mladih s posebnim osvrtom na maloljetničku
delikvenciju**

Završni rad

JMBAG: 0303083966, redoviti student

Studijski smjer: Preddiplomski stručni studij, Predškolski odgoj

Predmet: Sociologija odgoja i obrazovanja

Znanstveno područje: Društvene znanosti

Znanstveno polje: Sociologija

Znanstvena grana: Posebne sociologije

Mentor: prof. dr. sc. Fulvio Šuran

Pula, srpanj 2021.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisana Monika Popović kandidatkinja za prvostupnicu **predškolskog odgoja** ovime izjavljujem da je ovaj Završni rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Završnog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Student

U Puli, _____, _____ godine

IZJAVA

o korištenju autorskog djela

Ja, **Monika Popović** dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj završni rad pod nazivom **Devijantno ponašanje mladih s posebnim osvrtom na maloljetničku delikvenciju** koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu s Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, _____

Potpis

_____

Sadržaj

1. UVOD.....	1
2. DEVIJANTNO PONAŠANJE KROZ POVIJEST.....	2
3. ETIOLOGIJA DELIKVENTNOG PONAŠANJA	4
3.1. Pattersonova teorija prisile	4
3.2. Moffittina teorija kontinuirane i adolescentne delikvencije	6
4. SOCIOLOGIJSKI PRISTUP DEVIJANTNOSTI.....	7
4.1. Socijalna patologija i socijalna dezorganizacija	8
4.2. Socijalna dezorganizacija	8
4.3. Teorija anomije	9
4.4. Socijalizacijska teorija ili teorija učenja	10
4.5. Teorija etiketiranja	10
5. DEFINICIJA DEVIJANTNOG PONAŠANJA	11
6. FAKTORI UTJECAJA NA DEVIJANTNO PONAŠANJE	12
6.1. Pornografija	13
6.2. Dostupnost oružja.....	13
6.3. Deindividulizacija	14
6.4. Konformizam, usklađivanje, poslušnost.....	14
6.5. Utjecaj različitih kultura.....	14
6.6. Socijalna kognicija	15
6.7. Utjecaj gradskog načina življenja na maloljetničku delikvenciju	15
6.8. Utjecaj medija kao veliki problem današnjice	16
6.8.1. Cyber bullying	17
6.9. Povezanost rata i religioznosti s devijantnim ponašanjem.....	21
7. OBLICI DEVIJANTNOG PONAŠANJA MLADIH.....	22
7.1. Imovinski delikti	22
7.2. Krivična djela protiv života i tijela	23
7.3. Neprihvatljivo ponašanje u obitelji	24
7.4. Neprihvatljivo ponašanje u školi	24
7.5. Pušenje	25
7.6. Alkoholizam	25
7.7. Droge.....	26
7.8. Nasilje.....	26
7.9. Seksualna devijantna ponašanja	28
8. OBITELJ I DEVIJANTNO PONAŠANJE MLADIH.....	30

8.1.	Socioekonomski status obitelji i maloljetnička delikvencija	31
8.2.	Sastav obitelji	33
8.3.	Odnosi u obitelji	34
8.4.	Odgojni stilovi	35
8.5.	Obitelji pod rizikom	36
9.	DEFINICIJA MALOLJETNIČKE DELIKVENCije	36
9.1.	Predelikventno ponašanje	38
10.	KARAKTERISTIKE MALOLJETNIH DELIKVENATA	39
10.1.	Dob i spol maloljetnih delikvenata	41
11.	ODGOJNO – OBRAZOVNE USTANOVE I MALOLJETNIČKA DELIKVENCija 41	
11.1.	Istraživanja devijantnosti mladih u obrazovnom procesu	44
12.	POSTUPANJA I ODGOJNE MJERE ZA MALOLJETNE DELIKVENTE	45
12.1.	Organizirana socijalna zaštita	47
12.2.	Policija kao prevencija devijantnog ponašanja	48
12.2.1.	Podaci o maloljetničkoj delikvenciji u RH	49
12.3.	Odgojna mjera pojačane brige i nadzora	51
12.4.	Sport kao prevencija od nastanka rizičnih ponašanja	52
12.5.	Zdravstveni odgoj kao prevencija devijantnog ponašanja	53
13.	ZAKLJUČAK	55
14.	LITERATURA	56
15.	SAŽETAK	59

1. UVOD

Ponašanje ljudi oblikuje se kulturom kojom su okruženi te standardima prema kojim je određeno ponašanje prihvatljivo ili neprihvatljivo. Još od samih početaka ljudskog življenja postojala je određena socijalizacija i obrasci ponašanja koji su se trebali poštivati. Kako je vrijeme prolazilo, sve je više autora istraživalo ponašanje te je svojim teoretskim doprinosom pripomoglo u razumijevanju istoga.

Tema ovog rada bit će devijantna ponašanja koja ujedno predstavljaju i poremećaje u ponašanju, a najčešće se manifestiraju neželjenim i neprikladnim aktivnostima prema pojedincima ili skupinama ljudi. Poremećaji u ponašanju mogu biti različitih oblika i intenziteta, a mogu započeti u najranijoj dobi ili u adolescentskoj dobi.

Ovim će se radom pokušati objasniti što utječe na pojavu devijantnog ponašanja te će se navesti oblici devijantnog ponašanja. Kao što znamo, obitelj ima veliku ulogu u djetetovom životu, a pogotovo kada se nalazi u posebno osjetljivom razdoblju – adolescenciji. Tada bi roditelji djetetu trebali biti velika podrška, a rad će prikazati što se događa kada oni to nisu. Nadalje, kada devijantna ponašanja poprimu svoj ozbiljniji oblik, govorimo o maloljetničkoj delikvenciji koja predstavlja problem za cijelu društvenu zajednicu. U radu će se pokušati dati definicija maloljetničke delikvencije te će se pokušati prikazati karakteristike maloljetnih delikvenata.

Kada se govori o delikvenciji, ona je vrlo često povezana sa neprikladnim ponašanjem u odgojno – obrazovnom sustavu te sa bježanjem iz škole. Povezanost odgojno – obrazovnog sustava i maloljetničke delikvencije obradit će se u svrhu osvještavanja odgojno – obrazovnih djelatnika te uvida u to koliko utjecaja imaju na djecu te dobi. Zapravo bi oni trebali imati pozitivan utjecaj koji će se prenositi s generacije na generaciju.

Na kraju je bitno spomenuti sve odgojne mjere i mjere prevencije koje se provode kada je u pitanju maloljetnička delikvencija. Veliku ulogu u tome ima kvalitetno provođenje slobodnog vremena, bavljenje sportom te pravodobno savjetovanje sa pedagogima, psiholozima, ali i policijom.

2. DEVIJANTNO PONAŠANJE KROZ POVIJEST

Za početak, valja spomenuti mnoge poroke koji su se kroz povijest zapravo smatrali devijantnima. Na primjer, alkohol i cigarete su se nekad za žene smatrali opće neprihvaćenim pa čak i devijantnim dok je to danas uglavnom prihvaćeno. Uglavnom su neki odjevni predmeti i neki načini življenja bili dozvoljeni samo muškarcima.

Danas se na globalnoj razini raspravlja o tome koji je kazneno pravni sustav bolji: onaj „američki“ koji ima iznimno rigidan pristup kriminalitetu mladih ili „europski“ koji radi na tome da se mladi zaštite i da im se da mogućnost edukacije i ispravljanja počinjenog djela. Bitno je spomenuti kako je sustav Republike Hrvatske vrlo napredan, iako naginje „europskim“ standardima. Provedeno je istraživanje u kojem je analiziran Statut grada Korčule (1214.g.), Statut grada Dubrovnika (1272.g.) i Statut grada Splita (1312.g.) kako bi se pokazalo kako je to nekada funkcioniralo (Daničić, 2018).

Cilj istraživanja bio je prikupiti podatke o maloljetničkoj delikvenciji kulturnog značaja na području Republike Hrvatske nastalih prije 1800. godine. U tu svrhu, kontaktirano je više Državnih arhiva. Također, cilj je bio istražiti socijalne reakcije na maloljetničku delikvenciju. One su ovisile o političkim, društvenim i pravnim okvirima koji su tada stupile na snagu u Hrvatskoj. Za ovo je istraživanje bilo potrebno dobro razmotriti kazneno pravo Srednjeg vijeka, a tome su uvelike pripomogli Statuti srednjovjekovnih dalmatinskih gradova (Daničić, 2018).

Prvi i najstariji statut bio je Statut grada Korčule kojim je utvrđeno niz odredbi koje su se odnosile na poljoprivredu, brodogradnju, trgovinu i ostalo. Naravno, u Statutu se mogu pronaći podaci o tome kako su se kažnjavali maloljetnici. Većinom bi se kažnjavalo onako kako bi knez i Malo vijeće odlučili: "...ako neki dječak ili djevojčica, od 14 i manje godina, počini ubojstvo ili na bilo koji način koga udari, neka Kurija u punom sastavu odluči o njegovu ili njezinom kažnjavanju kako joj se bude učinilo pravednijim" (Daničić, 2018:12). Dakle, može se zaključiti kako zakon ne daje točne upute kako se mladi kažnjavaju, dok je za odrasle već bilo predviđeno gubljenje imovine ili sječa glave, ruke ili nešto slično.

Dubrovački statut donesen je iz potrebe da se „u pravni život Dubrovnika uvede red, koji ondašnji zakoni nisu mogli osigurati“ (Daničić, 2012: 14). Bitno je naglasiti da su odraslim osobama proglašeni dječaci od svoje 14. godine, a djevojčice od svoje 12.

godine. Smatrali su da maloljetnici „...nisu sposobni vladati i upravljati sobom ni svojim stvarima. Ako neko zlodjelo počini maloljetno dijete, naime do 14 godina, neka gospodin knez i njegov Sud prosude kako ga kazniti, imajući obzira prema njegovoj dobi.“ (Daničić, 2012: 25)

Statut grada Splita pokazuje najprecizniju definiciju o tome kako kažnjavati maloljetne prijestupnike. „Isto tako određeno je i naređeno, ako koji muškarac mlađi od 14 godina i ženska osoba mlađa od 12 godina počini neki zločin, da ih načelnik odnosno upravitelj ovoga grada može i mora kazniti blažom ili manjom kaznim već prema tome kako mu se učini pogodnim s obzirom na društveni položaj osobe i težinu djela.“ (Daničić 2018: 17 prema Statut grada Splita 1312., knjiga šest, glava 57)

Svi nam ovi zakoni i statuti govore i o socijalnim i društvenim reakcijama na maloljetničku delikvenciju. Možemo zaključiti da su se uvijek tražila opravdanja i da se prema prijestupnicima postupalo s puno razumijevanja. Gledalo se puno okolnosti, sagledavala se cjelokupna situacija ne bi li se što razumnije odredila kazna.

Nadalje, Singer i Mikšaj - Todorović (1993) dijele povijesne karakteristike u tri etape. Prva etapa karakteristična je za primitivna društva, a orijentirana je na djelo. Zbog zaštite društvenog poretka poduzimaju se radnje koje imaju za cilj izvršiocu odrediti podjednaku patnju kakvu je on nanio žrtvi. U drugoj se etapi pojavljuje klasno društvo, a način kažnjavanja provodi se tako da se kažnjava pojedinac s obzirom na njegovu odgovornost. Već u antičko doba Platon i Aristotel ističu da je cilj kazne: popravljanje zločinaca, sprečavanje zla primjerenim kažnjavanjem, odnosno da se društvo od njih liječi i oslobađa. U rimskom su pravu djeca do 7. godine nekažnjavana, od sedme do desete se samo izuzetno kažnjavaju, a od 10. godine na dalje tretiraju se kao krivično odgovorni. Početkom srednjeg vijeka dolazi do grubog kažnjavanja kako djece tako i odraslih. Srednjovjekovni znanstvenici smatraju kaznu kao princip postavljanja zločinca na pravi put, ali istovremeno zaštitu zajednice. Nadalje, u kanonskom pravu se, pod utjecajem kršćanske crkve, prilagođavaju kazne maloljetnim delikventima te se one slažu prema delikventnoj ličnosti. Prve maloljetničke delikventne ustanove stvorile su crkvene vlasti što pokazuje da su se oni prvi počeli baviti maloljetnim delikventima.

U doba humanizma i renesanse sva je pažnja usredotočena na poštovanje čovjeka, odnosno čovjekovu ličnost. Thomas Moor smatra da je uzrok kriminaliteta u društvo,

dok Rousseauu konkretno smatra ekonomiju krivcem. S druge strane, talijanska pozitivistička škola zalaže se za mjere sigurnosti socijalnog karaktera, odnosno za uklanjanje zločinaca iz društva (Singer i Mikšaj – Todorović, 1993).

3. ETIOLOGIJA DELIKVENTNOG PONAŠANJA

U ovoj će se cjelini pokušati dati etiološka objašnjenja delikventnog ponašanja koja se temelje na dvije teorije razvojne psihopatologije: Pattersonova teorija prisile i Moffittina teorija kontinuirane i adolescentne delikvencije. Antisocijalna ponašanja definiraju se kao društveno i socijalno neprihvatljiva ponašanja koje često karakterizira kršenje normi, odnosno pravila. Kao što se već spomenulo, delikventno ponašanje nosi sa sobom velike posljedice koje se odnose na obitelj, pojedinca i zajednicu. S druge strane, problem je u tome što se takvo ponašanje počinje shvaćati prihvatljivim iz razloga što je činjenica da mladi u svom adolescentnom razvoju počine barem jedno delikventno djelo te da je takvo ponašanje ponekad privremeno. Međutim, treba se napomenuti kako je kod nekolicine mladih ipak takvo ponašanje trajno. Započinje u predškolskoj dobi, a nastavlja se također kroz adolescentnu fazu sve do odrasle dobi (Vrselja, 2010).

3.1. Pattersonova teorija prisile

Teorija prisile prikazuje važnost obiteljskih odnosa i osobina za rano, odnosno kasno javljanje delikventnih ponašanja. Ona spada pod socijalno interakcijske teorije koje zajedno sa kognitivnim teorijama dominiraju u objašnjenju ovakvih ponašanja djece. Pattersonova teorija prisile temelji se na promatranju djece u njihovom najbližem socijalnom okruženju, odnosno u obitelji. Smatra da su najvažnije roditeljske vještine pa su zato svi tretmani usmjereni na poboljšanje istih. U prvom tretmanu roditelji su pokušavali jednostavno dati pozitivna potkrepljenja djeci, no to nije bilo dovoljno za popravljavanje ponašanja. Nakon toga su tretmani usmjereni na kažnjavanje negativnog ponašanja. Naravno, to nije bilo fizičko kažnjavanje, već socijalno. Na primjer, dijete bi se znalo izdvojiti iz prostorije te bi se nakon nekog vremena popričalo s njim o njegovu

ponašanju. Kako je već napomenuto, ova teorija obiteljsko ponašanje smatra ključnim, pa isto tako smatra da su antisocijalna ponašanja naučena iz najbliže okoline. To pokazuje kako dijete usvaja agresivno ponašanje u stresnim situacijama ili situacijama u kojima se ne snalazi dobro (Šincek, 2007).

Ova teorija ima četiri koraka:

1. Majka nameće očekivanje djetetu
2. Prigovaranje majke (Zašto nisi... napisao zadaću?)
3. Reakcija na djetetovo ponašanje. Kada se dogodi drugi korak, odnosno prigovaranje majke, tada će se desiti i djetetova agresivna reakcija. Tada nastupa treći korak (prema znanstvenicima najvažniji) u kojem roditelj reagira na to agresivno ponašanje,
4. Majčino odustajanje od zahtjeva. Kada se dijete uspjelo smiriti majčinim reagiranjem u trećem koraku.

U istraživanju koje su proveli Dishion, Patterson i Kavanagha (1992.) koristili su intervju preko telefona s adolescentom (u dobi od 10 do 14 godina) te s jednim roditeljem jednom mjesečno u periodu od devet mjeseci. Tijekom intervjuja odgovarali su sa odgovorima „da“ / „ne“. Od 224 planirane obitelji, s obzirom na sve okolnosti, uspio se pribaviti uzorak od 156 obitelji. Odgovori su se temeljili na pitanjima: koristi li dijete neke od ovisnosti, jesu li imali nekih problema s vršnjacima, povezanost s roditeljima, roditeljski stres. Na sva su pitanja odgovarala i djeca i roditelji te su se rezultati formirali na temelju tih odgovora. Rezultati su pokazali da je ovisnost najveći i glavni prediktor za nastanak devijantnih ponašanja (Šincek, 2007).

Prema ovoj se teoriji razlikuju dvije vrste delikvenata. Rani delikventi koje karakterizira to da vrlo rano počinju iskazivati svoje ponašanje te kasni delikventi koji svoje ponašanje počinju pokazivati u ranoj adolescenciji ili čak pri kraju srednje škole. Ova se Pattersonova teorija temelji na podacima koji su dobiveni istraživanjem koje se naziva *Organsko istraživanje mladih*. Prvi je cilj istraživanja bio ispitati etiologiju delikventnog ponašanja. Također, prema ovoj teoriji delikventno će se ponašanje početi događati u obiteljima gdje se događaju prisilne interakcije koje karakterizira neadekvatno roditeljsko ponašanje. Pod loše karakteristike spadaju također i oštro

discipliniranje djeteta te smanjen nadzor djeteta. Osim obiteljskih prilika, uvelike utječu i druženja s delikventnim vršnjacima (Vrselja, 2010).

U ranoj delikvenciji, čim izađu iz užeg kruga obitelji, djeca se počinju kretati u većem krugu vršnjaka (vrtić, škola....) te na taj način svoja dosadašnja ponašanja grade novim iskustvima i ponašanjima. Ona djeca koja nisu usvojila pozitivne oblike ponašanja u užem krugu obitelji, zasigurno će imati problema s uklapanjem u veću zajednicu. Njihova će ponašanja biti destruktivna, a time će utjecati na ostale vršnjake. Također, ponekad će ih vršnjaci odbacivati čime će doći do još većeg antisocijalnog ponašanja. Tijekom osnovne škole, agresivna djeca koja su odbačena od strane neagresivne djece počinju se družiti s ostalom agresivnom djecom koja su također odbačena. Tako se počinju stvarati grupacije iz kojih je teško izaći. Prema Pettersonu, devijantno se ponašanje razvija po principu potkrepljenja među devijantnim društvom.

S druge strane, u kasnoj delikvenciji roditelji su manje socijalno ugroženi nego kod rane delikvencije, ali više nego kod nedelikvencije. Oni više razvijaju i potkrepljuju osobine svoje djece, no zbog smanjenja nazora u adolescenciji, kod djece se događa devijantno ponašanje (Vrselja, 2010).

3.2. Moffittina teorija kontinuirane i adolescentne delikvencije

Moffittina se teorija temelji na podacima iz istraživanja Dunedin u kojem je uzorak bio 1037 ispitanika rođenih između 1972. i 1973.godine na Novom Zelandu u gradu Dunedinu. Dok Petterson prednost daje obitelji i okolini kao razlogu delikventnog ponašanja, Moffitt u obzir uzima procese živčanog sustava koje utječu na sve psihološke karakteristike kao što su ponašanje, temperament i ostale kognitivne funkcije. Moffitt je dokazao kako niska porođajna težina i socioekonomski status bitno pridonosi delikvenciji. On također spominje „jaz zrelosti“ koji se javlja kod dječaka između trinaeste i petnaeste godine kada se tijelo i fizički mijenja. Novi delikventi priključuju se starijim delikventima koji su devijantnom ponašanju priključeni već neko vrijeme. Oni krše pravila, a noviji delikventi se njima priklanjaju iz razloga što izgled kao da sami sebi postavljaju pravila. Time naizgled oni upravljaju svojim životom i postižu zrelost. Za razliku od Pettersona, Moffitt kaže da, zapravo, ur djeca žele takvim ponašanjem stvoriti „lažnu zrelost“ koja im pomaže da se odmaknu od roditelja.

Također, istraživanje Dunedin da je 28% sudionika bilo osuđeno za kazneno djelo, a 10% je bilo optuženo za teško i nasilno kazneno djelo. Većina ispitanika bila je socijalno izolirana, a pod time podrazumijevamo teško stvaranje prijateljstva, nemogućnost ulaska u brak te mnoge druge psihopatološke poteškoće. Nadalje, Moffittin objašnjava i dokazuje kako je delikventno ponašanje uzrokovano urbanim sredinama, odnosno govori o tome kako djeca koja žive u ruralnim sredinama nemaju pristup delikventnim krugovima pa se samim time smanjuje mogućnost da postanu jedni od njih. Također, uzео je uzorak mladih koji nisu nikada probali drogu, mlade koji su povremeno eksperimentirali s drogom i mlade koji su učestalo koristili drogu. Najbolji se rezultat imali mladi koji su eksperimentirali s drogom zbog toga što su svojevremeno sve istražili i zaključili što je dobro, a što nije za njih. Najkritičnija skupina bili su mladi koji su učestalo koristili drogu. Oni koji nikada nisu probali drogu bili su ukočeni, nepričljivi, plašljivi, a i pomalo preznažiteljni što također nije dobro (Vrselja, 2010).

Zaključak oba autora jest da ako dijete u ranoj dobi započne s delikventnim ponašanjem, takvo će se ponašanje nastaviti kroz čitav život. Ako dijete s tim ponašanjem započne u adolescentnoj fazi, tada će delikventno ponašanje do odrasle dobi prestati. Kada govorimo o spolu, agresivno ponašanje kod djevojčica često se ignorira od strane odgojitelja, učitelja pa čak i roditelja pa je prema tome Petterson zaključio da je to veliki problem. Dakle, agresija se kod dječaka pokušava smanjiti, a kod djevojčica se često ignorira. Moffitt svojim istraživanjima pokazuje da su dječaci češći delikventi nego djevojčice, a taj omjer je 10:1.

Ova su istraživanja provedena od dvanaeste do šesnaeste godine sudionika te još jednom u osamnaestoj godini. Podaci su uzimani od bliskih osoba, od samih delikvenata te od policije i suda, a u obzir su došli i sociodemografski podaci. Nepovoljni sociodemografski uvjeti utječu na pojavu i razvoj maloljetničke delikvencije (Vrselja,2010).

4. SOCIOLOGIJSKI PRISTUP DEVIJANTNOSTI

Sociologija devijantnosti pokušava otkriti zašto se neko ponašanje u društvu doživljava devijantnim te koje su to norme društva koje se ne bi smjele kršiti. Sociolozi su ozbiljnije

počeli pristupati problemu devijantnosti početkom dvadesetog stoljeća. Velik doprinos u teorijama devijantnosti dao je Emil Durkheim o kojem će kasnije biti riječ. Najviše se govori o urbanim sredinama i urbanom načinu življenja te njihovom utjecaju na devijantnost. U proučavanju devijantnosti razvio se niz teorija, a u nastavku će se obraditi neke od njih (Matić, 2003).

4.1. Socijalna patologija i socijalna dezorganizacija

Socijalna patologija kao teorija započinje krajem devetnaestog stoljeća, a prisutna je sve do četrdesetih godina dvadesetog stoljeća. Cijela teorija uzrok devijantnog ponašanja pronalazi u urbanim sredinama i u urbanom načinu življenja, a socijalnu patologiju također pripisuju psihičkim oboljenjima. Teorija socijalne patologije primjenjuje biološke teorije devijantnosti na društvene okvire jer smatra da „zdravo društvo ima neke univerzalne zakone, te isto tako može razviti patološke abnormalne pojave kao što su kriminal, samoubojstvo, alkoholizam, nasilje, ovisnost, prostitucija i mentalne bolesti.“ (Matić, 2003: 90) Devijantnost se u ovoj teoriji opisuje iz dvije perspektive: a) bolest društva, b) bolest pojedinih osoba. Razlozi mogu biti različiti: psihički poremećaji, alkoholizam, nedostatak obrazovanja, itd. Također, ova se teorija bavi i proučavanjem povezanosti dijagnoza te društva u kojem su se dijagnosticirane osobe kretale, npr. siromašni češće postaju kriminalci, potomci kriminalaca češće imaju mentalne poremećaje. Predstavnici ove teorije rabe univerzalne, a ne normativne standarde što znači da žele prosuditi svako ponašanje osobe. Ono što izlazi van granica standarda smatra se devijantnim i neprihvatljivim. Dakle, oni devijantnost smatraju kao „odstupanje od društveno prihvatljivih normi“ (Matić, 2003: 93).

4.2. Socijalna dezorganizacija

Termin socijalne dezintegracije uveli su Thomas, Znaniecki i Cooley. Oni su htjeli što bolje opisati ponašanja i objašnjenja koja izazivaju devijantnost. Izvor problema nalazi se u društvenim normama, a devijantnost nastaje zbog društvenog razvoja koji je nejednak. Socijalna organizacija predstavlja dobro funkcioniranje pojedinaca i

institucija u društvu te njihovo ponašanje koje vodi ka ostvarenju zajedničkih ciljeva. R. Meier govori o povezanosti običaja, uključenosti u timski rad i o visokom moralu. Kada sve to ponestane, nastaje društveni kaos, norme se ruše, a socijalna organizacija prelazi u socijalnu dezorganizaciju. „Socijalni patolozi“ započeli su istraživanje o tome kako urbane sredine utječu na devijantnost, a pripadnici teorije društvene dezorganizacije njihovu tezu dovode do toga da zapravo gradovi postaju laboratorij u kojem će se istraživati devijantno ponašanje. Oni žele dokazati kako je zapravo gradski način življenja odgovoran za devijantnost. Ljudi u gradskim sredinama, za razliku od onih u ruralnim, žive „bez osjećaja susjedstva i društvenog reda“ što uvelike dovodi do problema devijantnosti (Matić, 2003: 95).

4.3. Teorija anomije

„Anomija (grč. a =ne, nomos = zakon = bezakonje), tj. nepostojanje djelotvorne društvene regulacije, što na individualnoj razini rezultira neizvjesnošću, na koju pojedinac reagira društveno neprilagođenim ponašanjem“ (Matić, 2003: 101). Pojmovi anomije najčešće se vežu uz Emila Durkheima koji smatra da „individualna i društvena stabilnost traži usklađenost potreba s dostupnim sredstvima za njihovo ispunjenje“ (Matić, 2003: 102). Samo će tada zavladati harmonija i zadovoljstvo. Također, Durkheim ima specifičan pogled na samoubojstvo. Stopa samoubojstva varira od društva do društva. U nekom je društvu veća, a u nekom manja. On samoubojstvo nikako ne gleda kao samostalnu pojavu. Što je integriranost osobe u društvu veća, to će mogućnost za samoubojstvo biti manja. Da bi se pojedinac uklopio u društvo, nužno je postojanje zajedničkih misli i zajedničke svijesti (Matić, 2003).

Robert K. Merton navodi kako postoji neslaganje između društvenih ciljeva i sredstava kojima se ti ciljevi mogu postići. To dovodi do općeg nezadovoljstva i frustracije čime dolazi do ponašanja koje je suprotstavljeno očekivanjima i normama (Matić, 2003).

Cloward i Ohlin govore o tome kako niži i siromašniji slojevi društva imaju veću mogućnost postati prijestupnici. Zapravo postaju delikventi onoga trenutka kada se ne podudara ono što žele učiniti i ono što su u mogućnosti. Na taj način smanjuju svoje ciljeve, zato postaju destruktivni i okreću se delikvenciji (Matić, 2003).

4.4. Socijalizacijska teorija ili teorija učenja

Kao i svaka druga teorija učenja, ova teorija govori o tome kako se devijantnost zapravo uči. Kao što se uči ono prihvatljivo ponašanje u društvu, na isti se način uči i ono destruktivno i neprihvatljivo. Tarde prikazuje kako se zapravo devijantno ponašanje usvaja „od malih nogu“. Bavi se varalicama, ubojicama i trovateljima te prikazuje njihovo djetinjstvo. Možemo zaključiti kako su zapravo oni učenici kako da se ponašaju. Usavršavaju svoje „zanimanje“ od najmlađih dana. Svoju je definiciju dao i Ronald Akers. „Slično Sutherlandovoj teoriji, navodi da je devijantnost rezultat učenja definicija (predložaka) koja oslikavaju neka ponašanja kao poželjna, pa tako i devijantna ponašanja.“ (Matić, 2003: 116)

4.5. Teorija etiketiranja

Teorija etiketiranja bavi se devijantnim ponašanjem na individualnoj razini, i to u manjim društvenim zajednicama. Govori o tome kako društvo djeluje na neku osobu u određenoj situaciji. Umjesto da zaustavi okolnosti odvijanja devijantnog procesa, ono izaziva njegov porast.

Howard Becker polazi od toga da devijantno ponašanje počinje biti devijantno kada ga ljudi tako ocijene. Isto tako, prijestupnik postaje prijestupnik kada se ljudi s time slože, što znači da svatko ima drugačiju sliku o tom prijestupniku. Dakle, „sama devijantnost nije određena odnosom prema normama, nego odnosom na reakciju (sankciju) društvenog auditorija na djelo.“ (Matić, 2003:119). Kada se delikvent „etiketira“, tada i sam počinje nositi određenu društvenu ulogu što uzrokuje određeni socijalni status. Etiketiranje osobe može dovesti do daljnjih destruktivnih radnji. Isto tako, u lošijim se situacijama nalaze osobe iz nižih društvenih slojeva iz razloga što, za razliku od onih koji imaju bolji socioekonomski status, postaju lakše i češće etiketirani.

5. DEFINICIJA DEVIJANTNOG PONAŠANJA

Socijalno neprilagođena ponašanja javljaju se kao reakcija na stresne događaje i traume. To može samo trenutno poremetiti psihičko i fizičko socijalno zdravlje, ali je isto tako moguće da to nije samo prolazna faza. Na ponašanje djeluju svi dijelovi psihičke stvarnosti, a stanje razvoja zrelosti i ponašanjima uzrokovano je vanjskim i unutarnjim faktorima. Svakako je bitno napomenuti kako se u grupu osoba s poremećajem u ponašanju ne mogu uvrstiti sva djeca koja imaju neke poteškoće u ponašanju već samo ona čija ponašanja odstupaju od ponašanja koja se u zajednici očekuju. Pri određenju pojma neprilagođenog ponašanja bitno je usvojiti i neke kriminološke pojmove kao što su: kriminalitet, kaznena djela, itd. „Pod pojmom kriminalitet razumijevamo ukupnost ponašanja predviđenih u katalogu inkriminacija nekog kaznenog zakona koji se primjenjuje na određenom prostoru kroz određeno vrijeme.“ (Strmotić, 2004)

Kada govorimo o ponašanju, govorimo o odnosu prema sebi, ali i okolini. Bitno je napomenuti da su devijantna ponašanja trenutna te da se pojavljuju u određenim životnim situacijama. Dakle, prijestupnici nisu cijelo vrijeme prijestupnici, što nam pokazuje činjenica da većina pripadnika kriminalnih grupa imaju ulogu supružnika, roditelja, klijenata, itd. Devijantna se ponašanja često pojavljuju u slobodno vrijeme kada se dešavaju određena okupljanja, proslave, itd.

U prvom se slučaju devijantno ponašanje odvija u vršnjačkim skupinama i uočljivo je u odnosu prema drugim skupinama djece. To se često događa jer se želi pokazati odanost skupini, a provodi se u školama. S druge strane, može nastati devijantno ponašanje u grupi između članova grupe. Neprilagođena ponašanja mogu se manifestirati i kao izraz ljubavi prema određenoj religiji, klubu za koji se navija, gradu, regiji, itd. Također, devijantno ponašanje može biti izraz različitih devijantnih skulptura koje imaju neprihvatljive rituale. Nadalje su vrlo bitni trendovi koji utječu na pojavu delikventnog ponašanja. Pravi je primjer pojava heroína u Splitu krajem prošlog vijeka koji je uvelike utjecao na porast nasilništva i devijantnog ponašanja u tom gradu. Na kraju, devijantno se ponašanje može manifestirati i na različitim glazbenim i sportskim okupljanjima na način da publika izaziva tučnjave, vrijeđanja, itd (Strmotić, 2004).

6. FAKTORI UTJECAJA NA DEVIJANTNO PONAŠANJE

Kao što smo već napomenuli predelikventno ponašanje ima veliki utjecaj na kasniju pojavu devijantnog, pa i delikventnog ponašanja. Naravno, postoje utjecaji koji uvelike pridonose pojavi takvog ponašanja. Obradović (2014) utjecaje predelikventnog ponašanja dijeli na: utjecaje socijalnog okruženja, utjecaje lokalne zajednice, utjecaje skupine vršnjaka, utjecaje škole, utjecaje obitelji te ličnost predelikvenata. Kada govorimo o utjecaju socijalnog okruženja tada govorimo o užoj i široj socijalnoj okolini. Bitno je spomenuti teoriju pritiska koja proizlazi iz nesklada želja i mogućnosti pojedine osobe. Ovi pritisci dovest će do društveno neprihvatljivog ponašanja koje će uzrokovati delikvenciju, kriminalitet, a u najblažem slučaju konfliktnu ličnost koja će stalno tragati za pravdom. Također, pojavit će se „supkultura povlačenja“. U toj se skupini nalaze oni koji se nisu uspjeli okrenuti kriminalitetu niti devijantnosti već se jednostavno povlače i ne mogu se prilagoditi samome društvu (Obradović, 2014).

Lokalna zajednica predstavlja također bitan čimbenik kada govorimo o devijantnom ponašanju. U ovom slučaju nailazimo na teorije „kulturalnog konflikta“ koje su prisutne u urbanom području. Na tim područjima dolazi do kulturalnih konflikata te do podijeljenih sustava vrijednosti. Također, u lokalnim bi se zajednicama trebao razvijati osjećaj pripadnosti, zadovoljstva i prijateljstva što je bitan čimbenik i faktor koji utječe na socijalizaciju. Ukoliko ta zajednica ne pruža ovakve osjećaje, postoji mogućnost da će se iz protesta manifestirati neprihvatljivo antisocijalno ponašanje (Obradović, 2014).

Ako škola svojom odgojno – obrazovnom funkcijom i obitelj svojom zaštitno – odgojnom ulogom te skupina vršnjaka svojim psihodinamičkim djelovanjem usmjeravaju pozitivnu socijalizaciju, tada će se čak i neke moguće rizične situacije iz burnog razdoblja puberteta i adolescencije lakše prevladati i ostvarivati društveno poželjna i socijalno – emocionalna zrelost mlade ličnosti (Obradović, 2014: 61). Također, vrijedi i obratno. Ako sve ove funkcije ne sudjeluju pozitivno, tada će izazvati socijalni krah djeteta. Utjecaj vršnjaka vrlo je snažan u adolescentom razdoblju. Bliskost s bliskom osobom koja svaki dan provodi s djetetom vrlo je bitna pri izgradnji djetetove ličnosti jer isti ti vršnjaci svojim mišljenjima, stavovima i osjećajima utječu na druge mlade ljude. Ukoliko dijete ima problema unutar obitelji, ono će željeti te svoje probleme iznijeti u skupinu vršnjaka pa je to djetetu od velikog socijalizacijskog značenja. Kada u obitelji dođe do većih razmjerica, tada ju mladi odluče napustiti te

prikloniti se jednoj od skupina vršnjaka. Ukoliko te skupine imaju rizično i delikventno ponašanje, tada će to ponašanje prihvatiti i osoba koja se pridružuje grupi.

Empirijska istraživanja koja su provedena od 1976. godine do 1979. godine u Americi dokazuju kako su kriminalne sklonosti izraženije što je veza između počinitelja i njihovih delikventnih vršnjaka snažnija i dublja. Dakle, ukoliko se nedelikventna skupina mladih spoji sa delikventnom, tada nedelikventna skupina počinje imitirati obrasce ponašanja koje prakticira delikventna skupina mladih. Njihovi stavovi, vrijednosti, mišljenja počinju biti pravila cijele grupe.

Provedena su brojna istraživanja koja su pokušala istražiti i dokazati što zapravo utječe na devijantno ponašanje. U nastavku će se obraditi sljedeći utjecaji: *utjecaj medija, pornografija, dostupnost oružja, deindividualizacija, konformizam, usklađivanje i poslušnost, utjecaj različitih kultura te socijalna kognicija* (Obradović, 2014).

6.1. Pornografija

Pornografija je vizualni, slušni ili pisani materijal namijenjen poticanju seksualnog uzbuđenja. Veliko je pitanje stručnjaka uzrokuje li gledanje i čitanje pornografije seksualno nasilje i agresiju. Ipak, istraživanja su pokazala kako prikazivanje nasilnog sadržaja u gledanom sadržaju potiče nasilje nad ženama zbog toga što se to prikazuje na način kao da žene uživaju u tome što zasigurno nije istina. Dolazi se do toga da se nasilno ponašanje prikazuje poželjnim. Obradović (2014) prema Marshall (1989) tvrdi kako počinitelji seksualnih kaznenih djela više koriste pornografiju od ljudi koji nisu počinili takva djela. Također, tvrde kako sadistička pornografija neizravno može utjecati na maloljetno počinjenje takvih kaznenih djela.

6.2. Dostupnost oružja

Obradović (2014:35) prema Berkovitz (1993) tvrdi „da frustracija može biti poseban okidač agresije ako je oružje dostupno.“ Smatra kako oružje može biti okidač kaznenog djela ako u osobi vlada agresija i agresivni impulsi. To nam dokazuje činjenica da je više od polovine ubojstava u SAD – u učinjeno vatrenim oružjem, a u brojkama, broj

ljudi iznosi 10 000 u godini. Posjedovanje oružja u domu može dovesti do ubojstva ili ozljeđivanja tijekom prepirki o obitelji, itd. Djeca su često svjedoci tome što nikako nije dobro jer im posjedovanje i korištenje oružja počinje biti prihvatljivo.

6.3. Deindividualizacija

Obradović (2014: 36) kaže kako „fiktivni rituali koji se vrše i religijskim i političkim skupinama mogu stvoriti fenomen koji se zove deindividualizacija. To se definira kao psihološko stanje u kojem se individualni identitet stapa sa skupinom i u njoj nestaje.“ Takvu grupu mogu činiti određene skupine ljudi koji provode određene aktivnosti. Problem je u tome što tada ljudi ne osjećaju nikakvu odgovornost za svoje ponašanje. Oni ne slijede svoje stavove i misli, već se prilagođavaju skupini i čine stvari koje inače ne bi. Takva se deindividualizacija često događa kod maloljetnih devijantnih osoba. Ona može biti i posljedica usklađivanja i poslušnosti autoriteta.

6.4. Konformizam, usklađivanje, poslušnost

Socijalni psiholozi smatraju kako je konformizam tendencija tome da ne kršimo pravila, odnosno da poštujemo neke postavljene zakone. Poslušnost, odnosno pokornost odnosi se na „naredbe“ koje nam postavljaju autoriteti kao što su roditelji ili profesori. „Ako se od ljudi zahtijeva, ii im se govori da preuzmu odgovornost za kriminalna djela, potreba da budu prihvaćeni u skupini tjera ih da se usklade s tim zahtjevom te da se poslušno angažiraju u kriminalnim aktivnostima, čak i ako to radije ne bi činili.“ (Obradović, 2014: 37) Dobar je primjer i ponašanje nacista prema Židovima koji su u povijesti zabilježili vrlo neprihvatljivo ponašanje.

6.5. Utjecaj različitih kultura

Dokazalo se da je jedan od čimbenika agresivnog ponašanja socijalizacija djece u različitim kulturama. Razina antisocijalnog ponašanja razlikuje se u različitim kulturama, a nije nužno povezana sa materijalnim bogatstvom i tehničkim

postignućima. To se može povezati s mjestom stanovanja te odrastanjem djece u različitoj okolini. Na primjer, stanovnici zemalja Trećeg svijeta međusobno su povezani pa je stopa nasilja puno niža nego u afroameričke djece koja su već u najranijoj dobi puno nasilnija.

6.6. Socijalna kognicija

Dokazano je kako su djeca s asocijalnim ponašanjem sklona tome da u socijalnim interakcijama pažnju privuku na sebe, i to na neprijateljski način. Često provociraju druge i prijete im, čak i u situacijama kada su drugi prema njima prijateljski nastrojeni. Nadalje, dokazano je da agresivna djeca u interakciji s vršnjacima nisu sposobna reagirati na relevantne socijalne pokazatelje.

6.7. Utjecaj gradskog načina življenja na maloljetničku delikvenciju

Porast maloljetničke delikvencije često se povezuje s gradskim načinom života. Razlog je tomu često podstanarsko življenje, osjećaj manje vrijednosti, itd. Kada pojedinci napuštaju sredine u kojima su bili društveno prihvaćeni i prilagođeni, dolaze u novo okruženje te se trebaju prilagoditi. Integracija je spora, a prilikom nje se može dogoditi i neintegracija. Kada su pojedinci nezadovoljni i kada se pokušavaju uklopiti, tada se priključuju većim ili manjim kriminalnim bandama s kojima počinjavaju različite vandalizme. Kod djece koja žive u urbanom okruženju se također ispitala razina školovanja roditelja. Dobili su se rezultati da je 50% očeva završilo osnovnu školu, a majke nemaju niti osnovnu školu. Vrlo je bitno u urbanim sredinama spomenuti i slobodno vrijeme koje djeca često „kradu“ zbog školskih i drugih obaveza. Ono bi trebalo biti organizirano, ali i nadzirano od strane roditelja kako bi se moglo spriječiti eventualno „krivo“ društvo.

6.8. Utjecaj medija kao veliki problem današnjice

Mediji su u današnje doba postali jedan od najvažnijih čimbenika socijalizacije te zbog toga dolazi do nedostatka komunikacije među mladima, ali ponajprije i u obitelji. Dokazano je kako djeca u Europi provode više vremena za različitim medijima nego u školskim klupama. Istraživanja dokazuju i pokazuju povezanost između nasilničkih virtualnih sadržaja u medijima i konkretnog ponašanja. Može se zaključiti kako zapravo mediji predstavljaju veliki odgojni izazov – kako za roditelje tako i za učitelje i odgojitelje. Uloga medija posebno je važna u adolescenciji zbog toga što adolescent različita pitanja ne želi dijeliti s obitelji i prijateljima, već to najradije istraži na internetu. Televizija i ostali mediji ne samo da prikazuju nasilne scene, već mijenjaju percepciju stvarnosti što mijenja cjelokupni pogled djece na određene životne sadržaje. „Poznati francuski odgojitelj François Mariet tvrdi: „Gdje televizija nema jaku konkurenciju ... ona nastoji zauzeti cijeli prostor do posljednjeg dijela slobodnog vremena. Televizija ... obožava prazninu.“ (Mandarić, 2012: 133) Kada je riječ o maloljetničkoj delikvenciji tada možemo govoriti o *cyber* nasilju koje proizlazi prvobitno zbog nedostatka komunikacije kod kuće ili zbog odsutnosti jednog od roditelja.

Bitno je spomenuti i „virtualni identitet“ koji se tijekom boravka na društvenim igrama stvara. Na primjer, možemo se zapitati koliko video – igra i igrač u video- igri utječe na stvarnog igrača. Također, filozof S. Žižek tvrdi kako mediji stvaraju lažnu intimnost i iluziju zajednice.

Upravo zbog razvijenosti današnjih medija, bitno je istraživati i zaključivati kako oni utječu na devijantno ponašanje djece i maloljetnika. Tome uvelike pridonosi to što djeca od najranije dobi gledaju scene različitih nasilja, ubojstava, prijetnji. Tako postaju imuni na virtualno, a moguće i pravo nasilje. „Prema nekim istraživanjima dvanaestogodišnje dijete koje redovito gleda programe na komercijalnim televizijama, vidi više od dvanaest tisuća ubojstava i sto tisuća drugih oblika nasilja. Možda nam se ove brojke čine pretjeranima. No činjenica je da djeca na televiziji vide puno više nasilja nego u stvarnome svijetu“ (Mandarić, 2012: 136). Nasilje na medijima može uvelike utjecati na pogled djece i odraslih na nasilje. Oni mogu postati agresivniji te naučiti na agresivan način rješavati konfliktne situacije, a mogu otupjeti na nasilje koje se događa oko njih i otupjeti na osjećaje drugih ljudi. Nadalje, mnogi su stručnjaci dokazali kako

prikaz samoubojstava na televiziji loše utječe na ostale maloljetnike, a tome je dokaz velik porast istih.

6.8.1. Cyber bullying

Cyber bullying postao je jedan od najjednostavnijih načina izražavanja nasilničkog ponašanja koje se širi između djece i mladih. Stručnjaci su se njime počeli ozbiljnije baviti tek u 21. stoljeću. Ovaj se oblik nasilja ne razlikuje puno od klasičnog nasilja. Razlika je jedino u sredstvu kojim se takvo nasilje ostvaruje. Ovakva je vrsta devijantnog ponašanja vrlo pogodna za adolescente iz razloga što se mogu skrivati iza lažnih identiteta i profila te omogućuje visok stupanj anonimnosti. Dakle, nasilnik nije u izravnom kontaktu sa žrtvom pa zapravo i stvara iluziju o tom koliko i na koji način šteti žrtvi. S. Hinduj i J. Patchin proveli su istraživanje u kojem su dokazali kako se 22,5% mladih osvrće virtualnom nasilju zbog osvete, 18,7% smatra kako je žrtva sama zaslužila da bude zlostavljana, a 10,6% žrtava priznalo je da su zlostavljali iz zabave. Također, dokazano je da adolescenti nisu u potpunosti svjesni da zapravo zlostavljaju drugu osobu pa je vrlo bitno da se odgojitelji i učitelji educiraju i pokušaju na različite načine spriječiti ovakvu vrstu zlostavljanja. Virtualno nasilje može se dogoditi zbog: bijega od stvarnosti, pokušaja imitacije starijih, vlastitih problema, neodgovornosti, itd.

Također, uz *cyber bullying* povećava se i *on – line* ovisnost te tako to postaje veliki problem kod mladih. Ovisnost o medijima s vremenom postaje kultura življenja pa zbog toga mnogi znanstvenici i psiholozi ukazuju na sindrom ovisnosti o internetu. Takvi ovisnici žele što više vremena provesti na društvenim mrežama, osjećaju veliku uznemirenost pri odvajanju od društvenih mreža, zanemaruju posao, obitelj i karijeru te također ulaze u financijske i druge probleme i frustracije (Mandarić, 2012).

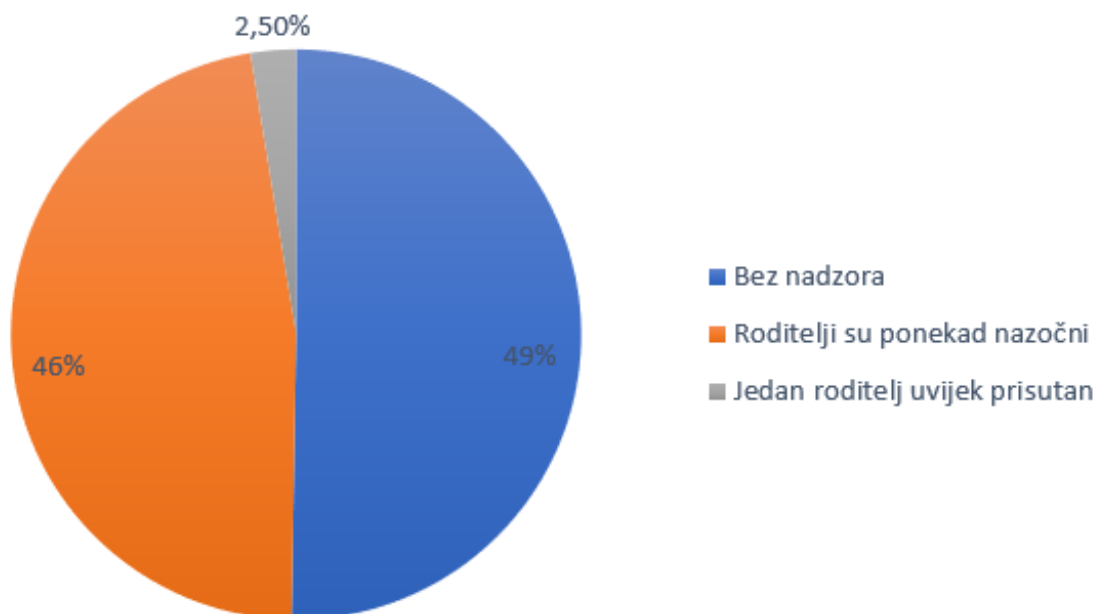
Nadalje, kao što je već rečeno, prikazivanje samoubojstava na televiziji, potpomaže novim ubojstvima pa se također dovodi u pitanje moralnost i etičnost objavljenih sadržaja. Na odgojiteljima, roditeljima i učiteljima jest da medije vode u dobrom pravcu, odnosno da medije pokušaju učiniti dobrima za dijete. Oni mogu biti edukativni i zabavni, ali jedino ukoliko su starije osobe svjesne njihove stvarne opasnosti. „U Hrvatskoj sve češće svjedočimo medijskome nasilju među djecom i mladima. Odgovorne osobe (roditelji, odgojitelji, učitelji) često odgoj za medije svode na zaštitu

od negativnih utjecaja, a manje pažnje posvećuju odgoju za kritičko promišljanje i zrelo filtriranje medijskih mogućnosti i sadržajnih ponuda. Cilj odgoja za medije trebao bi biti osposobljavanje mladog čovjeka za samostalno korištenje medija te razvijanje kritičkog stava prema sadržajima koje mediji svakodnevno nude.“ (Mandarić, 2012: 143)

U istraživanju koje je provedeno od strane Plavog telefona i Poliklinike za zaštitu djece grada Zagreba prikazuju se ne tako dobri postoci koji govore o tome koliko roditelji provode vremena s djecom na internetu. Dakle, 95% djece koristi se internetom od čega je 49% djece bez nadzora dok se njime koristi, u 46% slučajeva su roditelji ponekad nazočni, a u 2,5% je jedan roditelj uvijek prisutan (Mandarić, 2012: 143).

Graf 1. podaci o tome koliko roditelji provode vremena s djecom na internetu.

Matić, Sindik i Žuvela (2016) tvrde kako ponašanje djeteta ovisi o biološkim, socijalnim i okolinskim faktorima, a oni se mogu grupirati u tri skupine:

1. *Individualni faktori* – pod njih spadaju nivo inteligencije i psihičke osobine ličnosti. Valja spomenuti i nasljedne rizične čimbenike koji nam govore o tome

kako se dijete rađa s određenim sposobnostima i predispozicijama koje dolaze u kontakt s obiteljskim, socijalnim i društvenim ulogama.

2. *Rizični faktori u obiteljskom i školskom okruženju* - zasigurno predstavlja jedan od vrlo bitnih faktora. Dijete od najranijih dana počinje živjeti u određenom okruženju te tako usvajati stavove, navike i ponašanje svoje najbliže okoline koju prvo čini obitelj, a onda škola. Maloljetne delikvente možemo opisati kao loše učenike, ali isto tako kao problematične za opće društveno funkcioniranje. Kada govorimo o obiteljskim i školskim odnosima.

Obradović (2014) se također osvrnula na ovaj faktor. Naziva ga *interpersonalni utjecaj* u kojem su zastupljeni odnosi u školi i kod kuće. Početni obiteljski odnos sa braćom, sestrom, roditeljima, itd. stvara bitne temelje za daljnje socijalne veze.

3. *Rizični faktori u širem društvenom kontekstu* - koje čine: lokalna zajednica, susjedstvo u kojem mladi žive, šira obitelj, itd (Matić, Sindić, Žuvela, 2016).

S druge strane, Obradović (2014) govori o *temperamentu* kao bitnom utjecaju na asocijalno i devijantno ponašanje. Smatra da postoje dva temperamenta kod djece kada se rode: jednostavan i težak temperament. Kada dijete ima jednostavan temperament, ono spava, jede i mirno je, a kada dijete ima težak temperament emocionalno je labilno, nemirno te kratko vrijeme zadržava pozornost. Tvrdi kako upravo djeca s teškim temperamentom imaju veće predispozicije za devijantno ponašanje.

Nadalje, Obradović (2014) spominje kao bitan čimbenik *pripadnost problematičnim grupama vršnjaka*. U tijeku djetetova sazrijevanja, utjecaj roditelja se smanjuje, a utjecaj vršnjaka počinje jačati. Kada se stvore grupe vršnjaka koji imaju slično neprihvatljivo ponašanje, to će se ponašanje iz dana u dan pojačavati.

Đuranović (2014) govori kako su vršnjačke skupine u ranoj adolescenciji istospolne, dok su u kasnijoj spolno miješane. U spolno miješanim skupinama, adolescenti uče kako se ponašati prema suprotnom spolu, što suprotnom spolu čini strah i tjeskobu. Kao i brojni autori, govori o tome kako vršnjaci podliježu pritisku koji ostali vršnjaci čine na njih. Također, svoje ponašanje često ne dovode u sklad sa svojim željama, već ga prilagođavaju cijeloj skupini čime dolazi do delikventnih ponašanja.

Također, Šiško (2020) tvrdi su socijalne grupe značajni rizično – socijalni čimbenik i da je njihov utjecaj vrlo snažan. Kada se pojedinci pokušavaju uklopiti u određenu društvenu cjelinu, tada prihvaćaju pravila te cjeline pa lako podliježu delikventnim ponašanjima. Adolescenti se nalaze u osjetljivom razdoblju pa im je baš tada potrebno pružiti dobar model i kvalitetno društvo u kojem se kreću. Adolescenti kroz prijateljstvo uče o povjerenju, odanosti i lojalnosti.

Brown i Clasen (1986) proveli su istraživanje u kojem su dokazali da postoje bitne razlike s obzirom na spol adolescenata. Dokazano je da su dječaci puno skloniji delikvenciji nego djevojke, a isto je tako dokazao da roditelji uočavaju povezanost maloljetničke delikvencije i utjecaja vršnjaka, dok sami delikventi tu poveznicu odbacuju.

Strmotić (2004) faktore utjecaja dijeli na:

- a) Prilike i odnose u sredini u kojoj maloljetnik živi – ako se radi o siromaštvu, fizičkom i psihičkom nasilju, itd.
- b) Asocijalne pojave u kojima maloljetnik živi – prosjačenje, opijanje, prostitucija, korištenje droga, itd.
- c) Psihološki poremećaji u ponašanju maloljetne osobe - odnose se na bježanje iz škole, nasilničko ponašanje, druženje sa asocijalnim osobama, itd.

Obradović (2014) smatra kako postoje određeni *čimbenici rizika*, odnosno uvjeti koji mlade navode na maloljetničku delikvenciju. Također, tvrdi kako su teoretičari socijalnog učenja koncentrirani na nekoliko čimbenika:

- a) Povijest kriminaliteta roditelja
- b) Kronična roditeljska neuključenost, fizičko zlostavljanje, nedisciplina
- c) Izloženost devijantnim uzorima, odnosno lošim primjerima
- d) Poremećaji socijalnog ophođenja, odnosno blaži oblik antisocijalnog poremećaja, a do njih može doći zbog nekomunikacije djece i roditelja, kod maloljetnih majki, itd.
- e) Afektivan odnos između roditelja i djece u obiteljima djece s poremećajem ponašanja. U tim je obiteljima vrlo malo ljubavi i topline
- f) Roditeljsko usmjeravanje i nadzor jedan je od najvažnijih čimbenika za razvoj maloljetničke delikvencije.

- g) Rani utjecaj okoline uvelike utječe na razvoj osobnosti, ali i rizik za antisocijalna ponašanja. Loši rani emocionalni odnosi, veze i interakcije negativno utječu na ponašanje djece.

Čimbenike rizika predstavlja i socijalni status roditelja. Nepovoljan socioekonomski status povećat će rizik od agresivnog i antisocijalnog ponašanja. Loeber i sur (1995) utvrdili su kako je kod 60% djece nižeg ekonomskog statusa došlo do antisocijalnog ponašanja. Unatoč brojnim istraživanjima, znanstvenici i dalje pokušavaju povezati i dokazati činjenice o povezanosti socioekonomskog statusa i rizičnog antisocijalnog ponašanja. Bitno je napomenuti kako nizak socioekonomski status nije zasebno zaslužan za rizično ponašanje, već on dovodi do drugih čimbenika koji potiču spomenuto ponašanje (Obradović, 2014). Loše materijalne prilike dovode roditelje do lošeg stanja uma, ali i duha. Djeca to uočavaju te se to bitno psihički odražava na njih.

6.9. Povezanost rata i religioznosti s devijantnim ponašanjem

Kada govorimo o religioznosti, brojna su istraživanja provedena na području SAD – a pokazala da između religioznosti i devijantnog ponašanja ne postoji nikakva povezanost. No, O. Ljubotina i D. Ljubotina (2007) prema Forth i sur. (1997) smatraju kako religioznost koja je „moralno prihvatljiva“ ima dobar utjecaj na devijantnost uz kvalitetnu potporu roditelja, škole i cjelokupnog okruženja u kojem se dijete nalazi. Također, određeni autori smatraju kako je religioznost vrlo dobar preduvjet za nedelikventno ponašanje iz razloga što puno religija ne prihvaća takve oblike ponašanja. Smatra se, da ukoliko je dijete odgojeno na taj način, tada će izbjegavati takve vrste ponašanja. Također, socijalna nepravda može biti pokretač devijantnog ponašanja. Kada se čovjek nađe u situaciji koju smatra nepravdom, u njemu se javlja bunt, a vrlo je moguće da će taj bunt izraziti na društveno neprihvatljiv način.

O. Ljubotina i D. Ljubotina (2007) istražili su percepciju socijalne nepravde, odnosno posljedice rata i religioznosti kao mogući uzročnik devijantnog ponašanja maloljetnika. Provedeno je istraživanje u kojem je sudjelovalo 1118 srednjoškolaca, od čega 612 djevojaka i 506 mladića iz 14 škola u 8 gradova i mjesta u Republici Hrvatskoj. U to su spadali gradovi koji su direktno pogođeni ratom, ali i gradovi koji nisu izravno pogođeni ratom. Istraživanje je provedeno na način da su učenici popunjavali ankete. Bili su

upoznati s ciljem istraživanja te im je isto tako osigurana anonimnost. Istraživanje je trajalo jedan školski sat. Između ostalog, ispitivao se utjecaj rata, religioznost te socijalna nepravda. Kada govorimo o religioznosti, pitanja su bila na osnovi vjerovanja u vjerske istine, na emocionalni odnos prema religiji, na obrednu religioznost te na posljedice koje religioznost ostavlja na socijalno ponašanje. Rezultati istraživanja pokazali su kako je muški spol rizičniji za nastanak maloljetničke delikvencije, ali isto tako da učenici koji imaju niži školski uspjeh, imaju više predispozicije za nastanak delikventnog ponašanja. Također, dokazano je da je religioznost niže povezana s devijantnim ponašanjem. Što se tiče rata, u istraživanju se nije potvrdila hipoteza koja govori da je rat povezan s maloljetničkom delikvencijom i devijantnim ponašanjem.

7. OBLICI DEVIJANTNOG PONAŠANJA MLADIH

Kada govorimo o „maloljetnoj osobi“ i maloljetničkoj delikvenciji, tada govorimo o osobama koje se nalaze između 14. i 18. godine života. Ako dijete nije navršilo 14 godina, to znači da je kazneno neodgovorno i da se ne može smatrati maloljetnim delikventom.

„S obzirom na specifičnost fenomenologije delikventnog ponašanja djece i maloljetnika možemo njihovu ukupnu kriminalnu djelatnost razvrstati među imovinske delikte, delikte protiv života i tijela, protiv dostojanstva, ličnosti i morala, a preostala krivična djela koja pripadaju različitim glavama Krivičnog zakona među ostale delikte (Singer i Mikšaj – Todorović, 1993:64). Kada se sagledava u potpunosti, četiri petine maloljetnika čini djela protiv javne i privatne imovine. Kako maloljetnik postaje stariji, tako i krivična djela postaju ozbiljnija. Od djela protiv imovine kreću se prema djelima protiv života i tijela te protiv dostojanstva, ličnosti i morala.

7.1. Imovinski delikti

Kada govorimo o maloljetničkoj delikvenciji koja se odnosi na imovinske delikte govorimo o teškim i lakšim krađama, razbojništvima, krađi motornih vozila, prevare, i dr. Singer i Mikšaj – Todorović (1993) objašnjavaju kako ovakva vrsta kriminaliteta

raste sukladno s time što materijalno postaje sve bitnije. Dakle, tada ljudi počinju težiti prema što većem bogatstvu koje ostvaruju legalnim, ali često puta i ilegalnim putem. Od svih krivičnih djela, najviše su počinjena djela teške krađe, sitne krađe, provaljivanja u zatvorene prozore, a znatno je manje bilo razbojništva i oduzimanja motornog vozila. Bitno je naznačiti da istraživanja koja se tiču imovinskih delikata nisu posve točna iz razloga što se takvi delikti, a pogotovo sitne krađe i oštećenje stvari, ne prijavljuju policiji. Često se jednostavno između roditelja te djece stvori kompromis te se nadoknadi učinjena šteta. Kao i u većini deliktih djela, počinioци su u većini mladići dok su djevojke ponekad samo suučesnici. Također, krivična djela oduzimanja vozila puno su zastupljenija kod starijih maloljetnika. Kada se govori o sitnim krađama, tada se misli na krađu novca, vrijednih predmeta. Ovakva djela često su neplanirana pa se vrijedne stvari čak i ne prodaju već poklanjaju prijateljima zbog stjecanja pozicije u društvu. S druge strane, krađa može biti planirana jer maloljetnik točno zna što želi te kreće otuđiti tu stvar (bicikl, kompjuter, itd.). Teške krađe dešavaju se u prodavaonicama, kioscima, radionicama, i tako dalje. Manje je zastupljena provala u stanove. Kada se dešava takva vrsta provale, to su često stanovi koje maloljetnici dobro poznaju te kojima je raspored prostorija već poznat. Bitno je napomenuti da se ovakva ponašanja najčešće dešavaju zbog želje za dokazivanjem ili zbog pronalaska uzbuđenja. Izvršenja krivičnog djela razbojništva često izvršavaju maloljetnici niže inteligencije te primitivnije strukture ličnosti. Također, često ih čine stariji maloljetnici, a žrtve su djeca, žene, starije osobe te osobe pod utjecajem alkohola.

7.2. Krivična djela protiv života i tijela

Od ove su vrste krivičnih djela maloljetnici najčešće činili krivično djelo nanošenja lakših tjelesnih ozljeda, a najrjeđe djela teških tjelesnih ozljeda i ubojstava. Veliki je problem što Krivični Zakon Hrvatske lakše tjelesne ozljede ne shvaćaju kao krivično djelo te se s toga takvi delikti ne prijavljuju nadležnim službama. Sukladno tome, dešava se porast teških tjelesnih ozljeda iz razloga što počinitelji nisu kažnjeni za lakše. Autori Singer i Mikšaj – Todorović zaključuju kako su djevojke zastupljenije u počinjenjima teških kaznenih djela kao što su ubojstva i čedomorstva. Također, ove prijestupe u većini slučajeva počinjavaju stariji maloljetnici. Za razliku od imovinskih delikata za koje su zaslužni neplanirani faktori, kod krivičnih djela protiv života i tijela

često prevladavaju situacijski. Počinitelji često nemaju strpljenja, prebrzo i preburno reaguju. Bitno je napomenuti da se rijetko nađu slučajevi u kojima maloljetnici ubojice pomno biraju svoju žrtvu i planiraju ubojstvo.

7.3. Neprihvatljivo ponašanje u obitelji

Postoje različiti oblici devijantnog ponašanja. Prvo je neprihvatljivo ponašanje u obitelji koje je najučestalije. Najčešće problem nastaje kada dijete ne želi izvršavati neke obaveze koje obitelj zada, kada se dijete ne slaže s roditeljima. Manifestira se bijegom od kuće, krađom novca, laganjem, agresivnošću, itd. Ponekad takvo ponašanje prelazi u kriminalno ponašanje jačeg intenziteta pa tako i u maloljetničku delikvenciju. Tada se ne poduzimaju samo pedagoške mjere, već i pravne (Strmotić, 2004).

7.4. Neprihvatljivo ponašanje u školi

Drugi je oblik neprihvatljivog ponašanja – neprihvatljivo ponašanje u školi. Kao što znamo, dijete se treba prilagoditi društvenoj zajednici u kojoj se nalazi no isto tako i nositi se s nizom čimbenika koji se očituju u tom ponašanju. Ova se ponašanja dijele u dvije osnovne cjeline: oblici neprihvatljivog ponašanja u školskoj sredini te ponašanja koja ometaju nastavni proces. Neprihvatljivo ponašanje u školskoj sredini nisu u skladu s propisanim moralnim i društvenim normama pa samim time ometaju cijelu zajednicu. Ta su ponašanja: bježanje iz škole, agresivno ponašanje, laganje, krađa, nasilnost prema životinjama i ljudima, prisiljavanje na seksualni odnos, itd. Ponašanja koja ometaju nastavni proces su svi oni oblici ponašanja koja ometaju normalno odvijanje nastave. Učenik može izostajati s nastave, može biti nemiran na satu. Isto tako, to se ponašanje može manifestirati prema drugima: može druge nagovarati da bježe s nastave, brljanje, gađanje, dopisivanje tijekom sata. Lovasić (2020) prema Ricijaš i sur. Dokazuje kako su mladići skloniji agresivnom i delikventnom ponašanju, ali i uzimanju opijata.

7.5. Pušenje

Ovisnosti kao što su ovisnost o drogama i pušenje predstavljaju veliki problem, ali i vrlo zastupljen oblik devijantnog ponašanja. Mladi sve češće zloupotrebljavaju alkohol, ali i narkotike. Sa pozicije zdravstvenog odgoja, pušenje predstavlja oblik devijantnog ponašanja iz razloga što je štetan za zdravlje. U njemu postoji više od 4000 nezdravih supstanci te psiho aktivnih tvari koje stvaraju ovisnost, ali i apstinencijske krize pri prestanku pušenja. Pušenje je također povezano s drugim oblicima devijantnog ponašanja kao što su alkoholizam, asocijalno ponašanje i uzimanje droga. Veliki je problem i to što pušenje otvara put i prema konzumiranju marihuane koja je danas među mladima sve zastupljenija. Vrlo je bitno napomenuti da je konzumiranje cigareta vrlo često povezano i sa konzumiranjem alkohola ili droga pa tako 80% ovisnih alkoholičara puši, a 30% pušača sklono je alkoholu (Lovasić, 2020).

7.6. Alkoholizam

Mnoge su društvene sredine normalizirale uporabu alkohola pa se tako to smatra prihvatljivim na raznim proslavama ili događanjima. Za ljude koji su skloni alkoholu smatra se da nisu usvojili dobar model ponašanja u najranijoj dobi, da imaju niže intelektualne sposobnosti te da imaju niže etičke norme. Prema razini alkohola u krvi poznaje se šest stupnjeva opijenosti: obuzetost alkoholom , pripito stanje, jače pripito stanje, pijano stanje, teži oblik pijanstva te duboko nesvjesno komatozno stanje koje predstavlja najviši stupanj pijanstva i u kojem postoji mogućnost za smrtni ishod. Adolescenti i maloljetnici se pod utjecajem alkohola osjećaju hrabrije, sigurnije i važnije pa to često dovodi do konflikata i razmjerica u društvu koje mogu dovesti do ozbiljnijih posljedica.

Najčešća su devijantna ponašanja pri alkoholiziranom stanju: krađe, postupci protiv života i tijela, nasilno ponašanje, seksualno zlostavljanje, rizično i opasno ponašanje u prometu, svađe i sukobi, izostajanje i neprimjereno ponašanje u školi, depresija, uporaba oružja, itd. Što se prevencije tiče, potrebno je alkoholizam ozbiljno shvatiti u procesu nastanka i razvijanja. Bitno je ne ublažavati problem te ga zaista sagledati s ozbiljne strane iz razloga što je kod mladih sve češći (Lovasić, 2020).

7.7. Droge

Pokretač uzimanje nekog sredstva je osjećaj ugone koji s vremenom postaje sve učestaliji. Najčešće uzimanje droga dešava se od 15. do 24. godine, a učestalije ju uzimaju muškarci nego žene. Kada govorimo o mjestu konzumiranja droga, najučestalije se to dešava i u velikim gradovima zbog utjecaja gradskog načina življenja. Najučestalije i prvo sredstvo koje se među ovisnicima konzumira jest marihuana. Ona je isto tako u većini slučajeva prva droga koju su konzumirali liječeni ovisnici. Veliki je problem to što se droga može nabaviti na vrlo pristupačnim mjestima. U ispitivanju u kojem su sudjelovali učenici dokazano je da se droga može nabaviti u školi, disku, kafiću i na ulici. Sljedeća, vrlo česta droga je kanabis koju konzumira 24% odraslih i 16% mladih. Čak je 47.5% mladih kanabis koristilo prije svoje 18. godine. Druge droge kao što su ecstasy, kokain, heroin, itd. koristi manje od 2% odraslih.

Osobe koje su pod utjecajem droga doživljene su u društvu u vrlo lošem svjetlu, a njihovo se ponašanje smatra devijantnim. Što se prevencije tiče, vrlo je bitno pratiti i usmjeravati dječji razvoj i socijalizaciju, kao i omogućiti adekvatno školovanje, ali i imati vrlo dobru komunikaciju s djetetom. Također, bitno je informirati javnost o drogama te zaista reagirati kao roditelji, medicinsko osoblje, ali i odgojno – obrazovni djelatnici.

7.8. Nasilje

Svaki mladi čovjek ima potrebu pripadati određenoj skupini, odnosno grupi. Ukoliko se to ne dogodi, postoji rizik da će dijete uporabom sile htjeti ostvariti tu pripadnost. Ta uporaba sile može biti potaknuta od strane okoline što je vrlo loše. Isto tako, takvo ponašanje može biti nesankcionirano što će zasigurno utjecati na nastavak i pojačanje takvog ponašanja. Svrha ovog ponašanja očituje se u nanošenju boli i neugodnih psihičkih i fizičkih osjećaja drugoj osobi. Također, dokazano je da mladi nasilnici ostaju nasilnici i u starijoj dobi te da takvo nasilno ponašanje prenose na svoju djecu. Najčešći su oblik nasilja među adolescentima tučnjave koje se povezuju i sa povećanim rizikom za zloupotrebu oružja, nanošenje tjelesnih ozljeda, zloupotrebom droga, itd. Nasiljem se shvaća svaki oblik fizičke, psihičke ili neke druge prisile kojima jedna osoba psihički, tjelesni ili socijalno ugrožava drugu osobu, odnosno žrtvu nasilja.

Sukladno temi završnog rada, vrlo je bitno spomenuti vršnjačko nasilje koje se javlja u obliku prijetnje, izrugivanja, ogovaranja i ostalih ponašanja od kojih se žrtva nema mogućnost obraniti. Žrtve koje proživljavaju nasilje najčešće su zatvorene i povučene u sebe, izoliraju se te izbjegavaju komunikaciju. Vrlo često požele ne otići u školu, plaću, imaju ozljede te često ostaju bez novaca (Lovasić, 2020).

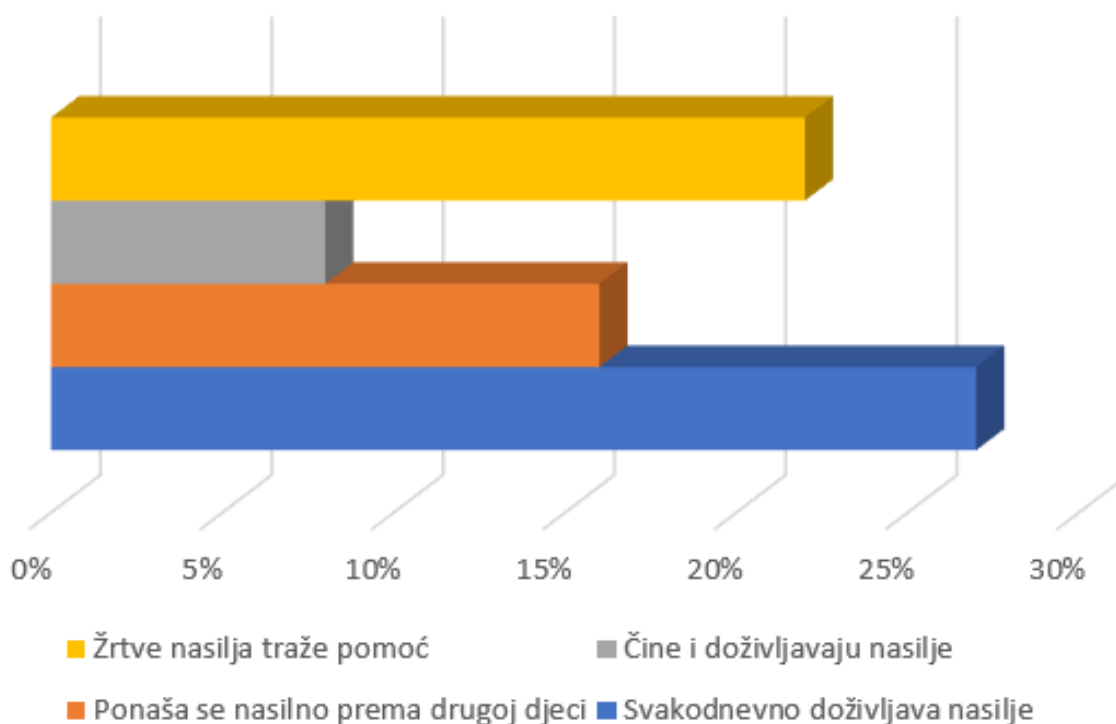
Šiško (2020) prema Martinjak i Odeljan (2016) vršnjačko nasilje dijele na:

- a) Fizičko nasilje podrazumijeva sve ozljede koje nastaju šamaranjem, udaranjem rukama i nogama, guranje, ugrizi, čupanje kose, izlaganje opasnostima, itd.
- b) Emocionalno nasilje podrazumijeva sve oblike nasilja koje se zasnivaju na emocijama kao što su prijetnje i ucjene, vrijeđanje, izolacija od prijatelja, nazivanje pogrđnim imenima te praćenje kretanja.
- c) Seksualno nasilje podrazumijeva uvredljive seksualne komentare te bilo koji oblik nedobrovoljne seksualne aktivnosti.
- d) Ekonomsko nasilje podrazumijeva krađu novca i otuđivanje novca.
- e) Kulturalno nasilje podrazumijeva vrijeđanje na religijskoj, rasnoj i nacionalnoj osnovi.

Kada govorimo o nekim bitnim odrednicama maloljetničke delikvencije, Šiško (2020) prema Olweus (2014) tvrdi kako dječaci češće koriste fizičko nasilje dok djevojčice češće koriste verbalno nasilje. Također, djevojčice češće zlostavljaju djevojčice, a dječaci zlostavljaju oba spola, a zlostavljanje je češće u školi nego na putu do škole. Rezultati istraživanja Svjetske zdravstvene organizacije koje je provedeno u 40 država svijeta dokazuju kako je nasilje vrlo raširena pojava, a prijavljuje se u 10,7% slučajeva. Veća se stopa zlostavljanja pojavljuje u baltičkim zemljama kao što su Latvija, Litva i Estonija, a niža je stopa zlostavljanja u skandinavskim zemljama kao što su Finska, Norveška i Švedska.

Istraživanje je provedeno i u Hrvatskoj na području grada Zagreba 2003. godine u kojem je sudjelovalo 25 osnovnih škola te djeca od 4. do 8. razreda. Rezultati su pokazali kako 27% djece svakodnevno doživljava nasilje u školi, dok se 16% djece ponaša nasilno prema drugoj djeci, 8% djece čini i doživljava nasilje. Učestalost nasilja povećava se od desete do petnaeste godine. Vrlo je zabrinjavajuće da 22% djece koja su žrtve nasilja reagiraju na to nasilje i obrate se osobi za pomoć.

Graf 2. rezultati istraživanja 25 osnovnih škola na području Zagreba 2003. godine o nasilju u školi.

7.9. Seksualna devijantna ponašanja

Pod seksualna devijantna ponašanja adolescenata smatramo takva seksualna ponašanja koja se u društvu smatraju neprihvatljivima, a počinio ih je maloljetnik između 13 i 18 godina. Također, seksualna devijantna ponašanja se definiraju kao prisila na spolni odnos, zlostavljanje, itd. Seksualnim zlostavljanjem može se smatrati i seksualno dodirivanje i udvaranje bez pristanka druge osobe. Najviše seksualnih prijestupa većinom učine muškarci između 18 i 30 godina, a u manjoj mjeri maloljetnici. Ipak, i mali postotak ne treba zanemariti te valja napomenuti da je čak 50% zlostavljača započelo zlostavljati u adolescenciji, a nekolicina njih u još ranijoj dobi. Također, dokazano je da muški adolescentni nasilnik ostvari 380 žrtava, odnosno 7 u dobi adolescencije. Djeca se smatraju seksualni premladom da bi odlučivala o svojim seksualnim odnosima pa žrtvom postaje svako dijete od kojeg je stariji adolescent stariji 5 godina (Luca – Mrđen, 2005).

Neke su od karakteristika seksualnog devijantnog ponašanja: adolescent od 13 do 18 godina, većinom muškarci (9 od 10 slučajeva), dijagnosticirani psihijatrijski poremećaji, poteškoće u učenju, ima povijest fizičkog zlostavljanja, ima povijest seksualnog zlostavljanja. Većinom se odabiru žrtve ženskog spola koje su puno mlađe od napadača. Adolescenti koji počine ovakvu vrstu socijalnog prekršaja većinom biraju seksualni napad nad djetetom ili seksualni napad nad vršnjakom ili odraslim. Ukoliko se radi o seksualnim napadu nad djetetom, tada napadač većinom ima manju agresivnost u seksualnom napadu, ne upotrebljava oružje, ima veću anksioznost i depresiju. Ukoliko napadač vrši napad na osobu istih godina ili stariju, tada se može primijetiti agresivnost i nasilnost, većinom se bira slaba ženska osoba te su isto tako učestalije prijetnje oružjem. Takve osobe većinom nemaju dobre socijalne vještine, imaju vrlo nisko samopouzdanje te izražen osjećaj nemoći. Većina je seksualnih nasilnika bilo izloženo agresiji te seksualnom, psihičkom ili fizičkom nasilju u djetinjstvu.

Kada govorimo o tipovima maloljetničkih delikvenata Luca Mrđen (2005) prema Perry i Orchard (1992) dijeli ih u nekoliko tipova:

- a) *Naivni eksperimentator* – često ima od 11 do 14 godina i vrlo neprimjereno ponašanje. Često bira mlađe žrtve, a ne upotrebljava silu ili prijetnju.
- b) *Nedovoljno socijalizirani adolescent* društveno je izoliran i nesposoban.
- c) *Pseudosocijaliziran adolescent* ima dobre socijalne vještine, a motiviran je za seksualni prijestup kroz iskorištavanje. Nakon napada ne osjeća krivnju ni žaljenje za učinjenim.
- d) *Seksualno agresivan adolescent* dolazi iz nesložene obitelji u kojoj se često događaju zlostavljanja. Njegovi su seksualni napadi vrlo intenzivni i uključuju prisiljavanje, a često takve osobe iza sebe već imaju kažnjavanu prošlost.
- e) *Poremećen, impulzivan adolescent* koristi seksualno nasilje za ublažavanje anksioznosti.
- f) *Adolescent pod utjecajem grupe* ne mora imati delikventnu povijest, a motivacija za počinjenje krivičnog djela leži u pritisku vršnjaka.

Postoje razne intervencije koje se bave ovakvim adolescentima, a tretmani su usmjereni na ličnosti i poremećaje ponašanja. Terapeuti se većinom oslanjaju na društvene odnose, stavove, ponašanja te na užu zajednicu. Ulaze u srž problema te

ga na taj način pokušavaju riješiti. „Model tretmana koji pokazuje pozitivne promjene kod adolescenta seksualnog nasilnika je multisistematska terapija (MST). Taj je tretman temeljen na okolini koji se bavi višestrukim faktorima ozbiljnog antisocijalnog ponašanja kod mladih (Luca – Mrđen, 2005: 13 prema Miner, 2001). Primarni su ciljevi ove terapije osnaživanje roditelja koji se susreću s poteškoćama u odgoju ovakvih adolescenata. Bitno je napomenuti kako se u zadnjih nekoliko godina u Hrvatskoj sve više i više podiže svijest o seksualnim prijestupima te se isto tako sve više slučajeva prijavljuje policiji.

8. OBITELJ I DEVIJANTNO PONAŠANJE MLADIH

„Obitelj je primarna socijalna grupa u kojoj mladi čovjek ostvaruje većinu svojih potreba, u kojoj dijete ostvaruje svoje prve socijalne odnose temeljem prvog socijalnog učenja.“ (Strmotić, 2000) Obitelj predstavlja stup razvoja i ključni je čimbenik razvoja svakog djeteta. Komunikacija i odnos između roditelja i djeteta svakako predstavlja jedan od najbitnijih temelja za suzbijanje devijantnog ponašanja. Najbitniji činitelj koji utječe na razvoj devijantnog ponašanja jesu nesređeni odnosi unutar obitelji. To se odnosi na poremećene odnose između roditelja i djece, a nakon toga i između djece međusobno. Unutar obitelji ostvaruje se primarna socijalizacija putem komunikacije, imitacije i igre. Nedostatak komunikacije između roditelja i djece uvelike može povećati mogućnost maloljetničke delikvencije. Nedostatak ovih bitnih čimbenika od kojih je najbitnija komunikacija, ruše se obiteljski odnosi, nestaje uzajamna podrška i solidarnost te se isto tako počinju razilaziti zajednički ciljevi (Kozjak, 2018).

Općenito se velika važnost daje odnosu majka - dijete, dok se odnos otac - dijete zanemaruje. Također, postoji teorijski pristup koji nam govori o roditeljskom prihvaćanju i odbijanju. Ovaj se pristup zove „Rohnerova teorija“. U roditeljskom prihvaćanju dijete osjeća ljubav, toplinu i roditeljsko podržavanje dok je s druge strane agresivan roditelj koji odbija i ne pokazuje nikakvu ljubav prema djetetu. To rezultira velikom nesigurnošću i anksioznošću djeteta. Nadalje, sociolozi smatraju da su materijalni uvjeti vrlo bitni za dobro društveno funkcioniranje. Dokazano je je da obitelji koje imaju dobar socioekonomski status pružaju djeci veću sigurnost te se time događa to da ima sve manje maloljetničkih delikvenata. Bitno je napomenuti kako materijalni

uvjeti nisu garancija za uspješan odgoj i suzbijanje maloljetničke delikvencije. Za njezino je suzbijanje bitna visoka kvaliteta obiteljskih odnosa. Dakle, nije toliko bitna formalna i strukturalna problematika koliko je bitno interpersonalno funkcioniranje. Bitno je napomenuti kako bi svi odnosi u obitelji trebali biti uređeni, odnosno međusobno bi trebali funkcionirati roditelji, ali i djeca. Brojni stručnjaci smatraju kako probleme u obitelji donosi loše slaganje roditelja, neadekvatan odnos roditelja prema djeci, stav djece prema roditeljima te sociopatološko ponašanje nekog člana obitelji. U nekim slučajevima, obitelj može doživjeti dezorganizaciju pa tako postati pogodna za razvitak socijalne patologije.

Strmotić (2004) prema Z. Golubović (1981.) tvrdi kako obitelj ima tri funkcije: reproduktivna funkcija, proizvodna i potrošačka funkcija, odgojna funkcija i funkcija emocionalnih veza. Sve su funkcije zavisne i uvelike utječu na dijete zbog toga što se na taj način formira njegova ličnost. Bitno je napomenuti da brak i obitelj u svojem postojanju prolaze kroz puno promjena. Postoje također različite obitelji kao što su patrijarhalna u kojoj glavnu ulogu ima otac, a s druge strane obitelji u kojima funkcija oca previše slabi pa je cijela odgovornost na majci. To također predstavlja veliki problem zbog toga što jedan roditelj ne može imati kontrolu nad djetetom, a i djeca se tada ne osjećaju dobro. Na sreću, brakovi su sada sve ravnopravniji, a djeca su sve više samostalna i nezavisna.

Singer i Mikšaj – Todorović, (1993) ukazuju na to da kako se vrijeme mijenja, neke obiteljske funkcije slabe. Otac je sve manje važan u obitelji zbog toga što puno radi, dok majka preuzima gotovo cijelu ulogu.

8.1. Socioekonomski status obitelji i maloljetnička delikvencija

Od samog početka znanstvene discipline koja se bavi kriminologijom ponašanja adolescenata, povezanost socioekonomskog statusa i maloljetničke delikvencije čini bitan interes. Zaključci koji se donose o socioekonomskom statusu donose se na temelju: zaposlenja roditelja, uvjetima stanovanja, naobrazbi roditelja, itd.

Prije svega, ovakva su se istraživanja temeljila na materijalnom položaju obitelji upravo zbog puno imovinskih delikata koji su se događali. U nekim istraživanjima nije

dokazana veza između imovinskih delikata i materijalnog položaja pa je prema tome zaključeno „da su siromaštvo i blagostanje vrlo relativne prirode“ (Singer i Mikšaj Todorović:138). Zapravo se smatra da puno leži u doživljaju vlastite ekonomske prilike. Cyriel Burt istraživao je povezanost socioekonomskog statusa s kriminalitetom maloljetnika u Londonu. Istraživanje je pokazalo da 42% maloljetnika potječe iz obitelji u kojima je zadovoljavajući socioekonomski status, a u samo 3% slučajeva odgovorno je siromaštvo. U Zagrebu je također provedeno istraživanje u Savjetovalištu za odgoj djece i omladine delikventnih oblika ponašanja te je dokazano kako je čak 53,5% djece srednjeg ekonomskog statusa, jedna četvrtina iz obitelji lošeg ekonomskog statusa, a 11,2% iz obitelji dobrog ekonomskog statusa. Bašić i Kovačević su također ispitivali materijalni status obitelji 1984.godine. Uzeli su uzorak od 3534 delikventne djece. Od toga, 7% ih je iz obitelji nadprosječnog ekonomskog statusa, 60% s prosječnim ekonomskim statusom, a 34% s vrlo lošim ekonomskim statusom.

Nadalje, uvjeti stanovanja također čine velik dio ekonomske slike obitelji. Može se reći da uvjeti stanovanja utječu na samu obitelj, ali i na dijete. Kada se dijete nađe u lošim uvjetima stanovanja, tada je sklon da vrijeme provodi izvan kuće što dovodi do toga da se izlaže raznim uličnim utjecajima koji mogu dovesti do delikvencije. No, s druge strane dokazano je da se ponekad u obiteljima lošijeg stambenog pitanja može vidjeti i osjetiti pozitivno ozračje, dok se kod obitelji relativno dobrog stambenog pitanja može vidjeti dezorganizacija te delikventno ponašanje. Prenapučeni stanovi i loši uvjeti u podstanarskom življenju mogu dovesti do znatnih problema u delikventnom ponašanju (Singer i Mikšaj Todorović, 1993).

Također, zaključeno je da među maloljetnim delikventima prevladavaju roditelji nižeg obrazovanja i radnih kvalifikacija. Školska sprema majke često je puno manja od školske sprema oca. Među majkama se češće nađu one sa srednjom i nižom školskom spremom dok su očevi puno više kvalificirani. No, problem je što očevi vrlo često izbivaju iz kuće dok su majke većinu vremena s djecom.

Zaposlenost roditelja uvelike pripomaže u proučavanju maloljetne delikvencije. Ta zaposlenost pridonosi funkcioniranju cijele obitelji – negativno ili pozitivno. S jedne strane, kada je roditelj zaposlen, cijela obitelj ima dobru ekonomsku stabilnost pa se dijete osjeća dobro. S druge strane, kada su oba roditelja zaposlena manje se bave djetetom i puno manje borave u kući pa to može negativno utjecati na dijete. Zapravo

se niti jedan aspekt ne može sagledati zasebno i svi su čimbenici međusobno povezani. Zato je teško govoriti izravno samo o zaposlenosti roditelja. Zaposlenost roditelja istražuje se zajedno sa obrazovanjem roditelja, uvjetima stanovanja i materijalnim položajem. Nadalje, zaposlenost majke može se gledati s pozitivnog gledišta iz razloga što pozitivno utječe na ekonomsku stabilnost u obitelji. „Siegel i Bushkoff (1963) naglašavaju da nema dokaza da bi se djeca zaposlenih i nezaposlenih majki međusobno razlikovala u pogledu poremećaja u ponašanju i delikvencije toliko da bi se te pojave mogle pripisati činjenici što je majka zaposlena.“ (Singer i Mikšaj – Todorović, 1993:143)

8.2. Sastav obitelji

Kada povezujemo maloljetničku delikvenciju i obitelj, tada zasigurno treba ispitati povezanost sastava obitelji i delikvencije. Autorica Barbara Wotton je 1959. godine provela istraživanje koje dokazuje da delikventi dolaze iz većih, odnosno širih obitelji. Nadalje, u obitelji koja broji veći broj članova potencijalna je pretpostavka da će imati niži socioekonomski status što dovodi do problema. Istraživanje koje je provela Uzelac 1984. godine dokazuje kako na uzorku od 1575 maloljetnih delikvenata, trećina živi u kućanstvu s jednom ili dvije osobe, 38% živi s tri osobe, 11,5% s četiri osobe te oko 11% s pet ili više osoba. Kada se govori o maloljetnim delikventima u Hrvatskoj, utvrđeno je da ,7% živi u obitelji s 3 – 4 člana, a 26% u obitelji s 5 ili više članova. Prijašnja su istraživanja bila usmjerena na maloljetne delikvente iz nepotpunih obitelji jer se smatralo da nepotpuna obitelj može bit problem. Dokazano je da za mlađe maloljetnike rizičan razvod roditelja iz razloga što je dijete naviknuto i procesirano da je u okruženju oba roditelja. Rizična se ponašanja u adolescenciji mogu povezati i sa djetinjstvom. Ako se tada nije formirala pravilna ličnost te ako je tada nedostajao jedan od roditelja, moguće je da će djeca u adolescenciji biti sklona destruktivnim ponašanjima. S druge strane, razvod roditelja, u situacijama u kojima se roditelji zaista nisu slagali, može biti olakšanje za dijete pa se time mogu stvoriti povoljniji uvjeti za dječji razvoj. „Na temelju podataka Statističkog zavoda Hrvatske promatrane su obiteljske prilike ukupno 28.542 maloljetnika kojima je u razdoblju od 1961. do 1979. godine izrečena sankcija. Ustanovljeno je da je u vrijeme počinjenja kaznenog djela oko 70% njih živjelo s oba roditelja, 18% samo s majkom, 4,5% samo s ocem, 5,5% s

rodbinom, a 1,7% je živjelo samo. Kod 72% maloljetnika utvrđeno je da im roditelji žive zajedno, kod 14% maloljetnika odvojeno te približno isto toliko maloljetnika je jednog ili oba roditelja izgubilo smrću.“ (Singer i sur.,2008:301) Može se zaključiti da nedostatak roditelja nije uvjet nepoželjnog ponašanja, no može bit uzrok te se taj nedostatak može odraziti u osobinama ličnosti te cjelokupnom funkcioniranju.

8.3. Odnosi u obitelji

Kao što je već napomenuto, obitelj je mjesto prvih socijalnih odnosa te u obitelji dijete po prvi puta uči o životu i svijetu. Iz odnosa unutar obitelji proizlaze emocionalne veze članova te utjecaj na dijete. „Obiteljski odgoj rezultat je utjecaja cjelokupnog načina života obitelji, što znači da proizlazi iz neposrednih međusobnih odnosa svih njezinih članova, iz svakodnevnih životnih stanja i iz ozračja koje je prirodni rezultat dinamike i kvalitete ukupnih odnosa u obitelji.“ (Singer i sur.,2008:426) Uz određene uzore i vrednote dijete zrcali ono što je naučilo i doživjelo. Roditelji koji nisu emocionalno zreli i koji ne vladaju dobro svojim osjećajima neće djeci pružiti povoljan psihički razvoj. Singer i sur. (2008) prema Hall (1984) smatraju da se konflikti između roditelja i djece mogu svesti na tri problema:

1. Teškoće u komunikaciji
2. Nerazvijene vještine rješavanja problema
3. Nerazvijene vještine pregovaranja

Zapravo, većina se autora slaže da je interpersonalna komunikacija ključ rješavanja problema i funkcioniranja cjelokupne obitelji. Mnogobrojna su istraživanja dokazala vezu između lošeg obiteljskog funkcioniranja i niske razine socijalizacije kod adolescenata. Nadalje, jedan od osnovnih uzroka neprihvatljivog ponašanja jest nedovoljno pružanje ljubavi u ranom djetinjstvu, što za sobom ostavlja puno psihopatoloških stanja. Također, loše temelje postavljaju obitelji u kojima se događa psihičko i fizičko zlostavljanje, obitelji koje imaju povijest mentalnih bolesti ili pak obitelji u kojima je prisutna zloupotreba alkohola i droga. Kada govorimo o alkoholizmu, to predstavlja veliki problem za cijelu zajednicu. Na uzorku od 1023 ispitanika, alkoholizam oca prisutan je u 27,7% slučajeva dok je alkoholizam majke prisutan u 6,2% slučajeva. U istraživanjima se pojavljuje visoka povezanost između patoloških i

kriminalnih oblika ponašanja roditelja i poremećaja u ponašanju djece. Bitno je napomenuti da su svi ovi čimbenici usko povezani i sa socioekonomskim statusom. Autori su zajedno zaključili da su, u sociopatološkim pojavama, najprisutniji poremećeni odnosi u obitelji te alkoholizam. Manje je zastupljena skitnja, promiskuitet i kažnjavanje zbog kriminalnih djela.

8.4. Odgojni stilovi

Kada se dijete rodi, roditelji odabiru razne načine, principe i metode odgoja. Ukoliko dijete prihvaća sve metode, stvori bliskost i povezanost s njima, tada će se u kasnijoj dobi uspjeti s njima identificirati te će se na taj način sagraditi kao zrela i odrasla ličnost. Ukoliko situacija nije takva, adaptacija će u zajednici biti otežana, a time je se dogoditi i društveno neprihvaćeno ponašanje. Poznajemo nekoliko roditeljskih stilova koji uvelike utječu na dijete. Prvi je autoritativan koji rezultira potporom i poštovanjem uz poštivanje određenog dogovorenog ponašanja. Dijete zna u kakvim se okvirima treba ponašati i zna koje su mu granice. U ovom odgoju dijete dobiva ljubav i toplinu, ali isto tako zna poštovati autoritete. Pogodan je za minimaliziranje maloljetničke delikvencije. Sljedeći je autoritaran roditeljski stil u kojem se dešava velik stupanj kontrole i nadzora. Često funkcionira na principu različitih vrsta kažnjavanja, često i fizičkog. Zahtjevi i očekivanja su visoka, a roditelji su hladni i žele imati svu kontrolu. Ovakav stil odgoja može uzrokovati veliki bunt u adolescenciji pa može dovesti do rizičnog ponašanja. Popustljiv stil roditeljstva daje neizmjernu ljubav i pažnju no minimalan nadzor i očekivanja. U ovom stilu praktički dijete upravlja roditeljem, a roditelj misli da dijete zna što je najbolje za njega. Takva djeca često krše pravila i ne poštuju autoritet te imaju visok faktor za pojavu devijantnog ponašanja u adolescentnoj dobi. Nadalje, ravnodušni roditeljski stil obilježen je niskom razinom ljubavi za dijete. Roditelji ne pokazuju nikakvu ljubav, toplinu, a niti nadzor i kontrolu. Djeca su prepuštena sama sebi i fali im pažnje. Roditelji zanemaruju dijete, a samim time stvaraju pogodne uvjete za kasniji bunt i veliki rizik za devijantno ponašanje (Kozjak, 2018).

Također, istraživanja su dokazala da će djeca koja imaju dobar odnos s roditeljima izbjegavati rizične vršnjačke grupe.

Brojnim je istraživanjima predmet interesa bilo jednoroditeljstvo, odnosno prikazati kako jednoroditeljske obitelji utječu na razvoj djeteta, a time i na maloljetničku delikvenciju. Problemi koji se mogu javiti jesu smanjena ekonomska situacija što dokazuje da jedan roditelj treba biti više zauzet, a to smanjuje slobodno vrijeme koje može dijeliti s djetetom. Nadalje, djetetu može previše faliti uloga jednog roditelja pa će samim time reagirati buntom koji može dovesti do delikvencije (Kozjak, 2018).

8.5. Obitelji pod rizikom

Matić, Sindik, Žuvela (2016) prema Loeber i Stouthamer (1986) tvrde kako postoje četiri modela obitelji pod rizikom, a to su:

1. Zanemarujuća obitelj u kojoj djeca nemaju nadzor i prepuštena su sama sebi.
2. Konfliktne obitelji u kojem se događa sukob između djece i roditelja, ali i između roditelja međusobno. U takvim se obiteljima često dešava nasilje, a djeca probleme uče također rješavati nasiljem.
3. Devijantne obitelji u kojima roditelji imaju devijantno ponašanje pa je za očekivati da će takvom ponašanju biti sklona i djeca.
4. Kaotične obitelji predstavljaju obitelji u kojima je međusobna povezanost članova vrlo mala, a roditelji ne vode računa o svojoj djeci. Često i sami ne funkcioniraju dobro emocionalno i društveno.

9. DEFINICIJA MALOLJETNIČKE DELIKVENCIJJE

Različiti autori različito definiraju maloljetničku delikvenciju, no u svakom je slučaju bitno razlikovati poremećaje u ponašanju i delikvenciju. Svaki poremećaj u ponašanju nije delikvencija, ali delikvencija spada u poremećaje ponašanja. *Pojmom delikvencija obično označavamo ukupnost protupravnih ponašanja koja nemaju karakter krivičnih djela, a to su najčešće prekršaji, privedeni prijestupi i disciplinske krivice* (Obradović, 2014). Zrilić (2011) prema Clark i Shields (1997) smatra da postoje dvije vrste delikvencije, a to su većinska i manjinska. Pod većinsku spadaju različite vrste krađa, teške fizičke povrede, jake droge, silovanja te posjedovanje vatrenog oružja. Pod

manjinsku delikvenciju spadaju vandalizmi tučnjave, lakše droge, vožnja ukradenim automobilima bez vozačke, itd.

Prvi pojam delikvencije vezivao se uz maloljetne prijestupnike i počinitelje kaznenih djela. Također, pod tim se pojmom podrazumijeva svako odstupanje od pravila koja neka sociokulturalna sredina donosi. „Pojam delikvencija (tal. delinquere – pogriješiti, činiti kaznena djela) obuhvaća teže oblike asocijalnog, antisocijalnog, sociopatološkog i kriminalnog ponašanja (s iznimkom ubojstva: krađu, pljačku, namjerno izazivanje šteta i požara, prijestupništvo, devijantno ponašanje, huliganstvo, razbojstvo, činjenje kaznenih djela, krađu i vožnju automobila i motora, itd.“ (Strmotić, 2004: 15)

Prema Lovasić (2020) delikvencijom se smatraju poremećaji u ponašanju koji krše zakonska i moralna prava društva. Njezine se posljedice odražavaju na socijalnoj okolini.

Šiško (2020) prema Žuvela (2016) maloljetničkom delikvencijom u širem smislu smatra svako kršenje legalnih i moralnih normi te sve oblike neprihvatljivog ponašanja maloljetnika. Glavne su karakteristike maloljetnih delikvenata: egocentričnost, asocijalnost, destruktivnost, nepoštivanje autoriteta, neposlušnost, neprijateljsko raspoloženje, itd. Također, brojne mlade delikventne osobe boluju od psihoza, poremećaja ponašanja i pokazuju različite psihijatrijske smetnje. Poremećaji u ponašanju poput delikvencije imaju vrlo štetne posljedice na dijete, ali i na školsku sredinu i djetetovo slobodno vrijeme. Svi poremećaji u ponašanju počinju sa lakšim prekršajima kao što su izostanci iz škole ili lakše neprimjereno ponašanje u obitelji i užoj društvenoj zajednici. Lakša predelikvencija očitava se u neprimjerenom ponašanju prema roditeljima, učiteljima itd., a teža delikvencija podrazumijeva konzumiranje droga, alkohola, pa čak i korištenje oružja. Kao rezultat toga često se javlja ispisivanje iz škole, a kada se počine teška kaznena djela slijedi i zatvorska kazna.

9.1. Predelikventno ponašanje

Poremećaji kod mladih često započinju laganjem, nedisciplinom i prkosom, a u nastavku slijedi potkradanje roditelja, bježanje od kuće, uporaba droga i alkohola. Ove socio – patološke pojave u svojim počecima nazivaju se *predelikventnim ponašanjem*. Upravo je ovakvo ponašanje pravo upozorenje da se poduzmu određene odgojne mjere. Ukoliko se te mjere ne poduzmu, ovakvo će ponašanje eskalirati i pretvoriti se u delikvenciju te veliki društveni problem. Kao što možemo zaključiti, delikvenciji prethode mnoga predelikventna ponašanja, a u lošim uvjetima ona se mogu aktivirati i postati mnogo ozbiljnija (Strmotić, 2004). Za primjer predelikventnog ponašanja može se uzeti razbijanje prozora u napuštenim zgradama. Autor Wilson i Kelling (1982) postavili su *teoriju razbijenog prozora* koja govori *ako gdje u kojem gradu postoji zgrada s nekoliko razbijenih prozora i ako nitko te prozore u kratkome roku ne popravi, veće su mogućnosti da će namjernici skloni vandalizmu razbiti i ostale prozore. Nakon određenog vremena u tu će se zgradu provaliti, a ako u njoj nitko ne stanuje, netko će se bespravno useliti* (Obradović, 2014). Također, ova se teorija može primijeniti i na pločnik. Ako osoba počne bacati smeće i nitko ga ne pokupi, tada će i drugi početi na ulicu bacati smeće te će taj dio grada postati smetlište.

Temeljni kriterij prema kojem se prikazuju poremećaji u ponašanju jest taj da pojedinac u širim okvirima ponašanja odstupa od društvene zajednice, odnosno njegova ju aktivnost ugrožava: „...Kada pojedinac svojim ponašanjem krši pravila ili norme više – manje stalno i tipično, što karakterizira njegov odnos prema sredini, ta ista sredina koja je pravila norme određuje i sankcije odnosno poduzima formalno i neformalno čitav niz zaštitnih i kaznenih mjera s ciljem da pojedinca devijantnog ponašanja vrati u okvire tzv. normalnog ponašanja, da neutralizira njegove akcije ili pak da ga u krajnjem slučaju udalji iz zajednice tzv. normalnih ljudi. To vrijedi generalno bez obzira na životnu dob. „ (Strmotić, 2004:23)

Dobar primjer devijantnog ponašanja jest alkoholizam zbog toga što izaziva vrlo negativnu pažnju sa sociološkog, ali i medicinskog gledišta. Sa sociološkog je aspekta bitno zbog toga što takvo ponašanje ne utječe samo na pojedinca, već i na širu društvenu zajednicu: obitelj, školu, javna mjesta,... Također, vrlo je slična situacija i sa konzumiranjem droge, no sa njezinim konzumiranjem povećava se mogućnost za mnoga druga devijantna pa čak i kriminalna djela. Kada osoba nema dovoljno droge

niti novaca s kojom će tu drogu kupiti, tada se događaju razne krađe i razbojništva iz razloga što ne zna i ne može na drugi način doći do opijata koji mu je nužno potreban za funkcioniranje (Strmotić, 2004).

Postoji niz utjecaja na predelikventno ponašanje koji mogu biti izravni i neizravni. Najneizravniji utjecaj na potencijalno asocijalno ponašanje mladih predstavlja socijalno okruženje, nakon toga lokalna zajednica koja djeluje na neprihvatljivo ponašanje mladih. Izravno djelovanje potiču vršnjačke skupine, škola i obitelj koji su ujedno i socijalno – psihološki faktori. Ličnost također ima utjecaj na predelikventno ponašanje.

10. KARAKTERISTIKE MALOLJETNIH DELIKVENATA

Najveći porast i vrhunac kriminaliteta dešava se upravo u mladenačkoj dobi zbog toga što se tada događa niz psihičkih i bioloških promjena. Za devijantno ponašanje uvelike je zaslužno to što je mladim ljudima smanjena odgovornost. Nadalje, mladi teže za pripadanjem nekoj skupini te prema društvu i društvenom životu oblikuju svoje osobine i ciljeve. S druge strane, svaki mladi čovjek teži i ka individualizaciji pa tako loše društvo može dovesti do osjećaja nepripadnosti i usamljenosti. Na taj se način počinju prisilno uklapati grupi često čineći delikventna i neprihvatljiva djela. Isto tako, često se formiraju grupe koje imaju iste psihičke poteškoće, odnosno grupe koje imaju slične probleme. U adolescentnom razdoblju mladi ljudi žele postići neovisnost od svojih roditelja pa to čine na različite načine: alkoholom, drogama, bijegom od roditelja, itd.

Inteligencija je važna pri oblikovanju ponašanja mladih ličnosti pa u ovom slučaju možemo prikazati povezanost kaznenih djela i inteligencije. Na primjer, kaznena djela silovanja često počinjavaju osobe s nižom inteligencijom, dok kaznena djela falsificiranja različitih podataka često počinjavaju osobe s višim kvocijentom inteligencije. Istraživanja su pokazala da maloljetni delikventi imaju nešto niži kvocijent inteligencije od onih koji nisu maloljetni. Također, veliki je problem „bijeg u sebe“. Na taj se način ostvaruju emocionalni poremećaji i druge patološke osobine. Psihička se struktura ličnosti delikvenata razlikuje od strukture ličnosti nedelikvenata, a to se može prepoznati i na socijalnim interakcijama. Maloljetni delikventi su također manje podobni za socijalnu integraciju, a smatra se da je njihovo ponašanje naučeno, odnosno stečeno (Singer i Mikšaj – Todorović, 1993).

Postoje dva oblika poremećaja u ponašanju:

- a) Pasivan oblik poremećaja u ponašanju obuhvaća potištenost, povučenost, nemarnost i nezainteresiranost.
- b) Aktivan oblik poremećaja u ponašanju obuhvaća nametljivost, agresivnost, varanje, laž, krađa, itd.

Vrlo su bitni pojmovi „društveno neprihvatljivo“ i „individualno štetno ponašanje“. Ponašanje može također biti pozitivno i negativno prema interesu okoline i prema osobnom interesu. Kada govorimo o okolini, tada možemo govoriti o tome prihvaća li ona određena ponašanja ili ne. Ukoliko se radi o maloljetnim delikventima, sigurno je da bez stručne pomoći i socijalizacije neće biti pozitivan ishod.

Prema Obradović (2014) poremećaji u ponašanju mogu se prikazati u četiri područja: nasilno i agresivno ponašanje prema ljudima i životinjama, uništavanje imovine, prijevare ili krađe, ozbiljno kršenje pravila. Takva djeca najčešće problem ne vide u sebi već se žale kako se druge osobe ružno ponašaju prema njima. Da bi se poremećaj zaista nazvao poremećajem u ponašanju, treba trajati šest mjeseci te uz to trebaju slijediti neka ponašanja: česta svađa s odraslima, često okrivljavanje drugoga za vlastite pogreške, često izražavanje srdžbe i ljutnje, itd. Antisocijalno agresivno ponašanje često je kroničnog karaktera, teško se liječi i smatra se da će osoba i u odrasloj dobi biti takva.

Strmotić (2004) prema Stanić (2004) tvrdi kako su glavne osobine maloljetnih delikvenata emocionalna i socijalna nezrelost, nasilnost, egocentričnost, nemogućnost stvaranja dobrog odnosa s okruženjem, ali i osobama s kojima živi. Također, među delikventima postoje osobe koje pate od psihosomatskih smetnji i poremećaja u ponašanju.

Maloljetni delikventi nemaju sposobnost ispunjavanja svojih potreba na društveno prihvatljiv način, odnosno njihova se ponašanja često tomu protive u postizanju nekog cilja. Često su nasilni, osvetoljubivi, neprijateljski raspoloženi i okrutni kada im se netko pokuša suprotstaviti te se isto tako vrlo lako uključuju u društveno neprihvatljive aktivnosti. Jako dobro štite svoju grupu i potpomažu joj u činjenju kaznenih djela. Može se zaključiti da delikventnom ponašanju pridonose i crte ličnosti.

Također, Singer i Mikšaj – Todorović (1993.) govori o karakteristikama mladih delikvenata. Kaže da se u obzir trebaju uzeti sociološke, psihološke, ali i fiziološke karakteristike. Kao što možemo pretpostaviti, najistaknutije doba devijantnog ponašanja je mladenačko doba, odnosno doba kada su mladi u punoj fizičkoj snazi. Proces postajanja odraslog bića prati niz psiholoških i bioloških promjena. Također, vrlo su bitne sociološke promjene iz razloga što se pojedinac treba priviknuti na radno i socijalno okruženje.

10.1. Dob i spol maloljetnih delikvenata

Singer i Mikšaj – Todorović (1993) dokazuju kako su mladići češći počinitelji delikventnih djela pri čemu je omjer 91% muških počinitelja i 9% ženskih. Mikšaj – Todorović 1988. godine proveli su istraživanje u kojem dokazuju koliko je zapravo ženski kriminalitet manji od muškoga. To opravdavaju činjenicom veće razvijenosti moralnih osjećaja kod žena nego kod muškaraca, manjoj sklonosti uzimanju droga i alkohola, itd. Ovo zapravo nisu samo predrasude spolova u društvu, već se može dokazati da su muškarci još od povijesti češći počinitelji krivičnih djela nego žene, pri čemu prevladavaju kaznena djela nasilja.

11. ODGOJNO – OBRAZOVNE USTANOVE I MALOLJETNIČKA DELIKVENCIJA

Obradović (2014) tvrdi kako postoje razni rizični faktori maloljetničke delikvencije, no najčešći su: genetski, individualni, rizični čimbenici povezani sa školom, rizični čimbenici u obitelji te rizični čimbenici u zajednici. Škola je bitan socijalizacijski čimbenik te ona predstavlja društvenu skupinu u koju dijete ulazi u određenom periodu svog života te treba prihvatiti određene obaveze i pravila. Uspješno završavanje škole pretvara se u cilj svakog roditelja, a uspješnost se tog cilja često vrednuje ocjenama. Neki ostvaruju veće rezultate, neki manje, no to ne može i ne smije biti element predelikventnosti. No, kada se uz to javi neprilagođeno ponašanje na satu te izbjegavanje nastave, tada možemo početi govoriti o naznakama poremećaja u ponašanju. Obradović (2014: 64) prema Mejovšek (1982) kaže kako su „delikventni

slabije prilagođeni situacijama u školi, da postižu lošiji školski uspjeh, pokazuju veću emocionalnu nestabilnost i neprihvatljive oblike ponašanja“. Obradović (2014) također tvrdi kako je za bježanje iz škole zapravo zaslužan neuspjeh. Mladi se ne mogu nositi sa svojim neuspjehom pa im je najlakše tu obavezu izbjeći.

Kada je riječ o bježanju s nastave, tada možemo govoriti o školskim faktorima rizika. Provedenim istraživanjima dokazano je da 30% učenika osjeća dosadu u školi te zbog toga želi pobjeći, a još su neki od razloga: strah od neuspjeha te strah od tjeskobe i neugode prilikom ispitivanja (Zrilić, 2011). No, jedno od bitnih pitanja koje se postavlja jest: Je li bježanje s nastave zaista poremećaj u ponašanju iako je tako učestalo?

Naime, činjenica jest da se bježanje s nastave smatra delikvencijom i buntovništvom, a povezuje se i s bezobraznim govorom te konzumiranjem droga i alkohola na javnim mjestima. S druge strane, takav se način bježanja s nastave ne može shvaćati delikvencijom u pravom smislu iz razloga što se ne može uspoređivati s krađama, provalama i ostalim vrlo rizičnim ponašanjima. Također, vrlo je učestalo što znači da se u delikvente ne može svrstati svako dijete koje bježi s nastave iz razloga što možda to uzrokuje određeni problem koji dijete muči, a u svim je drugim pogledima u okviru prihvatljivog ponašanja. Također, bježanje s nastave je većinom prolaznog karaktera, a samo se u nekim slučajevima može povezati s početkom maloljetničke delikvencije iako se ne može poreći činjenica da otvara put rizičnom ponašanju iz razloga što dijete tada nije pod kontrolom (Zrilić, 2011).

Prema Bionda (2019) devijantno ponašanje učestalije je u osnovnim školama, a najčešće se događa zbog psihičkog i fizičkog zlostavljanja između učenika. U Republici Hrvatskoj desio se porast devijantnih ponašanja 2002. godine pa su se prema tome počeli stvarati i programi prevencije. Nadalje, smatra se da učitelji i profesori u školama imaju najbitniju funkciju kada je riječ o prevenciji delikvencije, no postoji veliki problem. Profesori se svakodnevno susreću s nizom prijetnji: "Rekao je da će mi prerezati grkljan ako ne dam dvojku" (Dnevnik.hr), Učenik napao kolegu ispred škole: Cipelario ga je na podu (24sata.hr), Dječaka (9) pretukao vršnjak u školi pa je završio u bolnici (24sata.hr), Otac nastavnici prijetio ubojstvom, majka socijalnim radnicama da će ih zakopati u vrtu (Vecernji.hr), Otac intervenirao: Učenik (19) bacio stolac na kolegu, ali ništa od ukora (Vecernji.hr), Drama u školi: Stavljao mu skalpel pod vrat, kolegici prijetio da će joj 'iskopati oči' (Vecernji.hr)" (Bionda, 2019: 7). Možemo zaključiti kako

ni učitelji u ovakvom okruženju rada nisu u mogućnosti uvijek djelovati iz razloga što se ne osjećaju sigurno.

Istraživanja koja su se odvijala 1974. godine proveli su Bayer i Kljajić u Zagrebu. Uzorak je bilo 293 djece mlađe od 14 godina kod kojih je prepoznato delikventno ponašanje. Od tog je uzorka 50% ponavljalo razred. Nadalje, drugo je istraživanje provedeno od 1977. godine do 1978. godine u kojem je uzorak bio 926 djece koji su prijavljeni Javnom tužilaštvu u Zagrebu zbog određenih prekršajnih djela. „U ovoj skupini preko 18% ispitanika nije pohađalo školu ili je napustilo školu, polovica ispitanika starijih od 14 godina nije prošla ili je napustila srednju školu. Njih 46% ponavljalo je razred, a 1/5 čak dva ili više puta, skoro 40% ispitanika bježalo je iz škole u različitom intenzitetu, a 1/5 prekidalala je školovanje.“ (Strmotić,2004: 67 prema Poldrugrač, 1980.)

Izostajanje s nastave danas je gotovo svakidašnji problem mladih. No, kada govorimo o poremećaju u ponašanju, tada se podrazumijeva da to izostajanje utječe na nemogućnost prolaska godine, bježanje s nastave, konzumiranje alkohola tijekom nastave. Često se, zbog školskih neuspjeha, dešava napuštanje škole. Robert Agnew radio je na istraživanju u kojem je htio prikazati povezanost delikventnog ponašanja i obilježja škole. Dokazao je da je delikvencija češća u školama koje imaju siromašne polaznike i u školama u kojoj prevladava muški spol. U takvim školama nije naglašen suradnički odnos učitelja i učenika. Izbacivanje iz škole loš je način suočavanja sa maloljetničkom delikvencijom zbog toga što na taj način profesori usmjere djecu prema kriminalitetu. Dijete vidi da je odbačeno od svih te se na taj način osjeća bezvrijedno i smatra da mu ništa više ne preostaje osim krenuti izvršavati kriminalna djela (Šiško, 2020).

Singer i Mikšaj Todorović (1993) smatraju kako je škola nakon obitelji najznačajnija socijalna skupina u koju dijete ulazi. Dijete treba uspostavljati veze sa različitim odgojem iz različitih obitelji pa to isto tako za njega predstavlja izazov. Moguće da cijeli „školski“ svijet bude puno drugačiji od onog kojeg poznaje u krugu svoje obitelji. Isto kao i ostali autori, Singer i Mikšaj – Todorović smatraju da je najveći i najbitniji uzrok izostajanja s nastave neuspjeh u školi. Onaj maloljetnik koji nije završio svoje obavezno školovanje neće biti uspješan ni na poslu zbog toga što nema radne navike. Samim time bit će mu teško zaposlit se, ali i preživljavati što otvara put prema

delikvenciji. Kako je školovanje vrlo značajan uvjet za uspješan položaj i život, poremećeni tok školovanja i neadekvatan odnos prema školskim i radnim obavezama apsolutno dovodi do delikventnih, a kasnije i kriminalnih ponašanja.

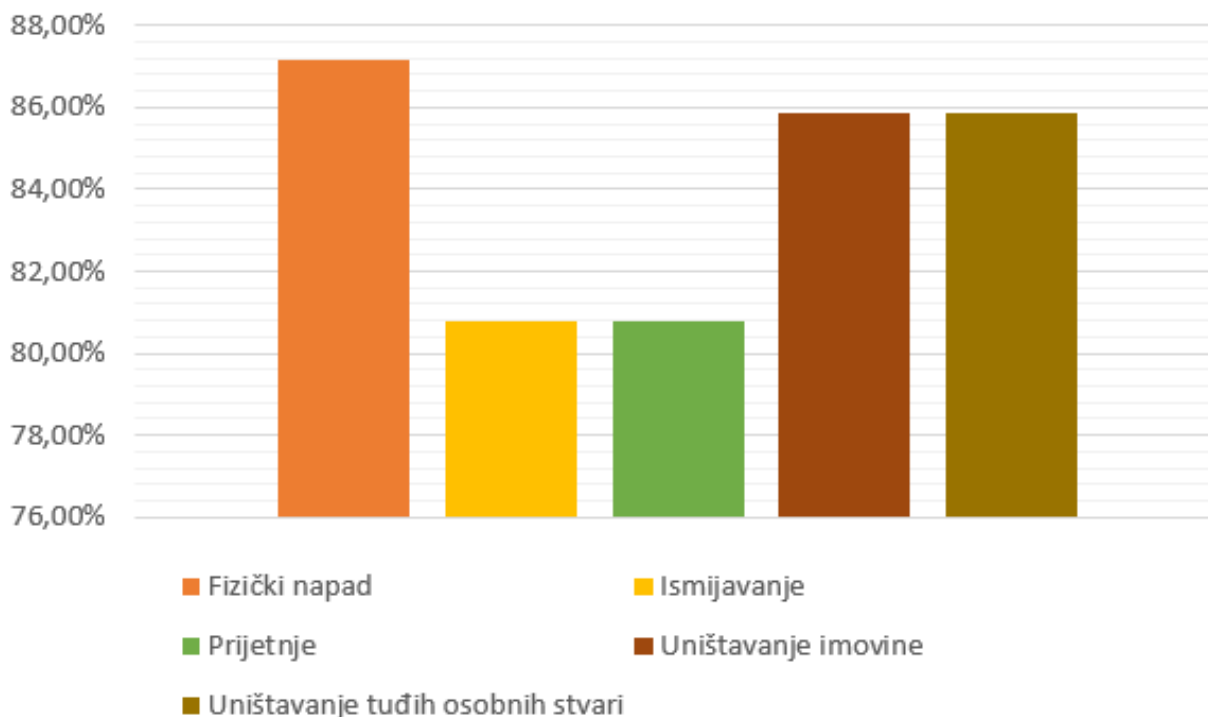
11.1. Istraživanja devijantnosti mladih u obrazovnom procesu

Bionda (2019) provela je istraživanje u kojem je prikazala devijantnost mladih u obrazovnom procesu. Istraživanje je bilo kvalitativno, a provelo se na učenicima Srednje škole Viktorovac u Sisku te su bili uključeni trogodišnji, četverogodišnji i petogodišnji programi. Upitnik je imao 17 pitanja otvorenog i zatvorenog tipa u kojem su učenici mogli izraziti svoje mišljenje i opisati iskustva koja su vezana za devijantno ponašanje. U istraživanju je sudjelovalo 78 ispitanika od su 53 osobe bile ženske, a 25 muške.

Djeci je postavljeno pitanje što je to neprimjereno ponašanje. Ponudili su više odgovora: 87.18% ispitanika označilo je da je to fizički napad, 80.77% ispitanika smatra da je to ismijavanje, 80.77% prijetnje, 85.89% uništavanje imovine te 85.89% uništavanje tuđih osobnih stvari.

Od ukupnog broja ispitanika, njih 12 se ponašalo neprimjereno u školi te se isto toliko ispitanika ponašalo neprimjereno prema njima. Od neprimjerenih ponašanja tijekom školovanja najviše je zastupljeno ismijavanje, ogovaranje, fizički napad, itd. U takvoj, neprimjereoju situaciji 16 se ispitanika osjećalo uznemireno i uplašeno, njih 29 ljuto, a 18 njih tvrdi kako im je bilo svejedno. Na pitanje zašto se netko ponaša neprimjereno često je zastupljen odgovor kako određena osoba želi privući pažnju. Ispitanici također tvrde da takve osobe nemaju dobar primjer kod kuće te da nemaju odgoja. Nadalje, na pitanje zašto netko postaje žrtva takvog nasilja, 72 ispitanika kažu da je to zato što se osoba ne uklapa, a 44 ispitanika kaže da se to događa jer je osoba siromašna.

Graf 3. prikazuje rezultate istraživanja koje je provela Srednja škole Viktorovac u Sisku, a odnosi se na pitanje što je to neprimjereno ponašanje.

Bionda (2019) postavila je također pitanje bi li se obratili nekome za pomoć, na primjer razredniku ili policiji. Većina je odgovorila da, ako to nije nužno, ne bi. S druge strane, ako je situacija ozbiljna, tada bi se najprije obratili roditeljima, a onda nastavniku.

Na pitanje kako bi reagirali na neprimjereno ponašanje iz svoje blizine, 44 ispitanika kaže kako bi branili osobu, njih 40 bi upozorili osobu da njezino ponašanje nije u redu, njih 5 bi se pravilo da neprimjereno ponašanje ne vidi, a njih 40 bi situaciju prijavilo psihologu ili pedagogu. Kao rješenje nasilnog ponašanja učenici predlažu veću brigu profesora i roditelja, ali i institucije općenito.

12. POSTUPANJA I ODGOJNE MJERE ZA MALOLJETNE DELIKVENTE

Kriminalna se politika bavi kažnjavanjem, ali i mjerama prevencije koje su potrebne kako bi se smanjio kriminalitet mladeži. No, problem je nastao kada su se na

počinocima krivičnih djela počele provoditi represivne mjere bez dublje analize uzorka koji je doveo do tih mjera. „Tendencija je, naime, da se krivično – pravnim procedurama rješavaju problemi maloljetničke delikvencije tek ako sve druge moguće službe društva nisu uspjele. Za uspješnu borbu protiv kriminala, pa i za razumnu primjenu represivnih mjera, nikako nije dovoljno samo poznavanje pravnih normi – bilo materijalnoga bilo procesnoga krivičnog prava. Osim poznavanja tih normi nužno je imati mnogo više znanja iz drugih grana znanosti, na prvom mjestu socioloških.“ (Singer i Mikšaj – Todorović, 1993:324) Opće preventivni programi dali su rezultate u nekim krivičnim djelima, ali se nisu pokazali djelotvorni kada se uzme u obzir cijeli kriminalitet. Razlog neuspjeha smanjenja kriminaliteta leži i u razlozima sociološke prirode. Prvo je materijalno pitanje, odnosno pokušaj prevencije u neadekvatnim uvjetima. Nadalje, osoblje koje provodi prevencije i sva stara pravila osporavaju nove smjernice prevencije.

Kada govorimo o oblicima prevencije, kriminalna politika prevenciju dijeli na opću i specijalnu. Opća prevencija podrazumijeva stvaranje straha od kazne kod delikventa, kažnjavanje za počinjena krivična djela, te primjena strogosti u izdržavanju kazne. Specijalna prevencija sprječava počinitelja da ponovo počini isto ili neko drugo krivično djelo. Nadalje, prevencija se dijeli na prevenciju u širem smislu te prevenciju u užem smislu. Prevencija u širem smislu sprječava pojavljivanje budućih delikvenata te se bavi mjerama koje će suzbiti kriminalitet i spriječiti utjecaj na ostale društvene cjeline. Prevencija u užem smislu odnosi se na osobe koje su više puta počinile isto ili drugo kriminalno djelo te se bavi time da spriječi počinitelja da ponovo počini djelo. Preventivne mjere nam dokazuju da se isključivo snagom cijelog društva može pridonijeti u pomoći maloljetnim delikventima. Zaključna razmatranja kažu kako bi trebala postojati nadležna tijela koja bi se bavila utvrđivanjem programa, koordinacijom i provođenjem preventivnih mjera kako bi se maloljetnicima pružila pravilna resocijalizacija. Da bi programi prevencije bili što adekvatniji, trebale bi se uključivati opće teorijske spoznaje te znanstvene analize na temelju kojih će se na kraju programi prevencije bazirati. Na temelju navedenih spoznaja predviđaju se akcije koje će imati pozitivan ishod isključivo ukoliko svaki pojedinac u prevenciji odradi svoj zadatak. Bitno je naglasiti da bi se cijeli tok prevencije trebao temeljiti na individualiziranom programu iz razloga što je svaki maloljetnik individua te mu tako treba i pristupiti. Cilj provođenja

svih programa jest da se kod djece postignu određene psihosocijalne promjene koje će otkloniti socijalno neprihvatljivo i delikventno ponašanje.

12.1. Organizirana socijalna zaštita

Pod organiziranu socijalnu zaštitu spadaju ponajprije centri za socijalni rad. Da bi centri mogli obavljati svoj posao, potrebno je poštovati zakon o socijalnoj zaštiti zbog toga što je on pravni temelj. Nadalje, postoje centri za odgoj. Centri za odgoj zaduženi su za suzbijanje devijantnog ponašanja, a bave se lakšim oblicima prilagođenosti. Za praćenje i suzbijanje devijantnog ponašanja potrebna je i dokumentacija koja će sve podatke evidentirati. S toga, sve udruge za zaštitu trebaju dokumentaciju. Osim centara za odgoj i socijalnih centri vrlo su bitna sredstva javnog informiranja zbog toga što predstavljaju bitan čimbenik za formiranje dječjih stavova i ideja. Dok toga nitko nije ni svjestan, djeca upijaju informacije koje vide i čuju. Najveći su problem agresivnost i destruktivnost koje se ponekad prikazuju u dobrom svjetlu.

Nadalje, velik doprinos prevenciji daju obitelj, škola i policija. Kao što se već spomenulo, obitelj čini prvi doticaj s djetetom te u toj okolini provodi najveći dio svog vremena. Samim time, od najranijeg doba se unutar obitelji formira mlada ličnost. „Prije svega se ukazuje potreba podizanja uspješnosti obiteljskog odgojnog djelovanja u pogledu formiranja pravilnog odnosa prema radu i učenju, materijalnim i duhovnim vrijednostima, kulturi provođenja slobodnog vremena i slično.“ (Singer i Mikšaj – Todorović, 1993: 374) Zasiurno, kada je u pitanju obitelj, u obzir bi se trebali uzeti svi aspekti: nezaposlenost, nizak stupanj obrazovanja, stambeni problemi, itd. Iz toga bi razloga socijalni djelatnici stalno trebali voditi brigu u kakvoj obitelji te u kakvim uvjetima dijete živi. Ako vide da situacija nije onakva kakva bi trebala biti tada bi trebali voditi razgovore s roditeljima te poduzimati mjere kojima bi se roditeljima pokazalo kako trebaju nešto promijeniti. Također, škole, socijalni centri te udruge koje se bave pomoći obiteljima pomažu organizirati slobodno vrijeme, pružaju pomoć u učenju i organiziranju pribora, itd. s naglaskom na tome da prednost imaju obitelji koje žive u lošim materijalnim uvjetima. Centar za socijalni rad dužan je djeci u svim pogledima pružiti bolje uvjete pod koje spadaju pravo na školovanje, ostvarivanje studentskog doma, itd. Stručna služba trebala bi pomoći odrediti uzrok problema u obitelji i

devijantnog ponašanja, trebala bi pomoći zaposliti roditelja, riješiti stambeni problem ako postoji, osigurati zdravstvenu zaštitu, itd. Treba naglasiti da svaka pomoć takvim obiteljima puno pomaže te da im je od iznimne važnosti.

Nakon obitelji, škola je vrlo važan faktor u djetetovom odrastanju. Kada se u školi pojave teškoće i neuspjesi, a škola stvara konfliktnu situaciju, tada postoji veliki rizik od pojave devijantnog ponašanja. Kada ga sredina u kojoj se nalazi svaki dan odbacuje, a uz to ima problema u obitelji, dijete se osjeća izostavljen, pa i antisocijalno što otvara vrata rizičnim ponašanjima. Prema tome, možemo zaključiti da je ozbiljnije i šire djelovanje škole vrlo bitan faktor u prevenciji devijantnih ponašanja. Iz odgojno – obrazovnog programa trebalo bi izbaciti sadržaje koji opterećuju učenika bez ikakve svrhe te umjesto njih uvesti one koje imaju odgojnu svrhu. U svemu tome veliku ulogu imaju obrazovni djelatnici koji bi također trebali biti osposobljeni za rad koji za cilj ima poboljšanje odgojne djelatnosti. Trebali bi poticati na pravilno korištenje slobodnog vremena te isto tako omogućiti veliki izbor aktivnosti koje će djecu zainteresirati. Bitno je napomenuti da profesori često primjenjuju „klasične“ kazne kada je u pitanju neprihvatljivo ponašanje. Takvi učenici često sjede na dnu razreda, a ne ulazi se u srž problema i ponašanja. Problem bi se trebao sagledati još od predškolske dobi kada bi se trebala zamijetiti odstupanja od socijalnog ponašanja. Ta bi odstupanja trebala biti dokumentirana te prosljeđena u osnovnu školu. Dakle, može se zaključiti da je vrlo bitna suradnja vrtića i škole, a ukoliko već nastane problem, bitna je suradnja socijalne službe i škole. Profesori u školi trebali bi dojavljivati sve bitne informacije o djetetu centru za socijalnu skrb te obratno. Kada se ostvari dovoljno dobra komunikacija, učinak je gotovo siguran.

12.2. Policija kao prevencija devijantnog ponašanja

Kao što je općepoznato, policija predstavlja tijelo kojemu je zadatak zaštita građana. Prema tome, logično je da će i policija sudjelovati u suzbijanju kriminaliteta mladih. Obitelji, školama, socijalnoj skrbi i svim udrugama za zaštitu mladih, policija može biti suradnik i pomagač. Doprinos policije može se postignuti čak i samom njezinom pojavom na mjestima koja su kritična za nastanak rizičnih ponašanja. Nadalje, Singer i Mikšaj – Todorović (1993) ističu kako bi policija trebala imati utjecaj i na masovne

medije koji bi djeci trebali cenzurirati određene sadržaje. Od strane policije provedene su brojne akcije koje pokušavaju preventivno djelovati. Na primjer, „policija Hanovera i Braunschweiga upućuje roditeljima redovne savjete za zaštitu djece od seksualnih delikata pod naslovom „Našoj djeci prijeti svakodnevno velika opasnost“ (Singer i Mikšaj – Todorović, 1993:362). U tim se upozorenjima nalaze statistički podaci koji prikazuju rezultate koje je policija postigla svojim aktivnostima u zaštiti od seksualnih delikta.

Prema Anđelić (2018) prevencija policije provodi se: podučavanjem u koje su uključeni roditelji, djeca i policijski službenici, tiskanjem promidžbenih materijala, savjetovanjem, izravnom komunikacijom s lokalnom zajednicom te suradnjom s policajcima.

Kada se govori o policijskom postupanju prema mladima, bitno je napomenuti da su mladi kazneno odgovorni od svoje 14. godine na dalje. Prema zakonu u Republici Hrvatskoj postupke prema maloljetnim delikventima provode policijski službenici za mladež. Pri postupanju bitno je voditi računa o zaštiti dječjih interesa te privatnosti. Nadalje, policija vrši preventivno – represivne mjere kako bi zaštitila mlade. Na to se odnosi nadziranje mjesta okupljanja, nadzor objekata koji prodaje alkohol i druge opijate.

Također, policija raznim programima sudjeluje u prevenciji maloljetničke delikvencije. Od najranije dobi to čine uz program „Mogu ako hoću, MAH 1“ koji je namijenjen učenicima četvrtog razreda, a govori o opasnostima s kojima se tijekom odrastanja djeca mogu susresti. Sljedeći je program „Prevencija i alternativa, PIA“ koji se prezentira učenicima šestog razreda zbog toga što se nalaze u osjetljivoj fazi. Na kraju, program „Ne, zato jer ne“ namijenjen je učenicima prvog razreda srednje škole. Fokus je na predstavljanju štetnih posljedica konzumacije droga, alkohola i vandalizma.

12.2.1. Podaci o maloljetničkoj delikvenciji u RH

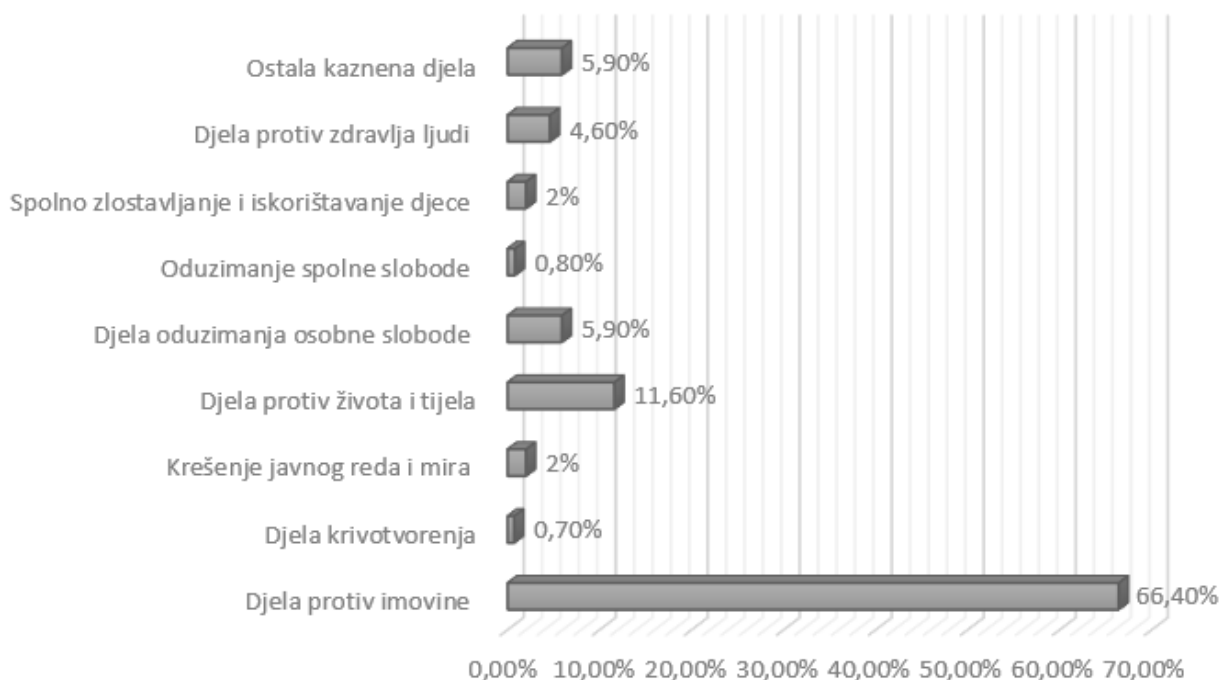
Anđelić (2018) prema podacima Ministarstva unutarnjih poslova dokazuje kako se broj kaznenih djela od 14 do 18 godina u razdoblju od 2010. do 2016. smanjuje. U godini 2016. zabilježeno je 2012 kaznenih djela koja su počinila djeca od 14 do 18 godina što

nam prikazuje dvostruko manju brojku za razliku od 2010. godine. U 2013. godini broj kaznenih djela maloljetnika smanjen je za 22,2%.

Kada govorimo o prijavi kaznenih djela maloljetnika počinjenih u Republici Hrvatskoj 2016. godine, tada su postoci ovakvi: 66,4% djela protiv imovine, 0,7% djela krivotvorenja, 2% kršenja javnog reda i mira, 11,6% djela protiv života i tijela, 5,9% djela oduzimanja osobne slobode, 0,8% oduzimanja spolne slobode, 2% spolnog zlostavljanja i iskorištavanja djeteta, 4,6% djela protiv zdravlja ljudi te 5,9% ostala kaznena djela.

Graf 4. prikazuje podatke o maloljetničkoj delikvenciji u Republici Hrvatskoj.

Anđelić (2018) prema podacima Ministarstva unutarnjih poslova dokazuje kako su sudovi 2016. donijeli odluku o kaznenom djelu za 422 maloljetne osobe, dok su u 2015. godini donijeli odluku za njih 492. Kazne su izrečene za 365 maloljetnika. Od toga 123 kazne mlađim maloljetnicima te 242 kazne starijim maloljetnicima. Prema Zakonu o sudovima za mladež, mlađem se maloljetniku (maloljetnik koji je navršio 14, ali nije navršio 16) mogu izreći odgojne i sigurnosne mjere. S druge strane, starijem se maloljetniku (maloljetnik koji je navršio 16, ali nije navršio 18) mogu izreći odgojne i sigurnosne mjere, ali i maloljetnički zatvor. Cilj maloljetničkog zatvora jest da se putem

određenih mjera poboljša djetetova ličnost te da se stvori osobna odgovornost kojom će se spriječiti daljnje činjenje delikventnih djela. Neke su mjere prema Zakonu o sudovima: sudski ukor, posebne obaveze, pojačana briga i nadzor, pojačana briga i nadzor uz dnevni boravak u odgojnoj ustanovi, disciplinski centar, upućivanje u odgojnu ustanovu, upućivanje u odgojni zavod te upućivanje u zasebnu odgojnu ustanovu.

12.3. Odgojna mjera pojačane brige i nadzora

Ovo je jedna od ukupno osam odgojnih mjera koje su pisane Zakonom o sudovima za mladež. Kada se poduzimaju mjere, u obzir se uzima: maloljetnikova dob, njegova psihofizička razvijenost, pobude zbog kojih je učinjeno kazneno djelo, njegove obiteljske prilike, je li mu već izrečena maloljetnička sankcija, itd. Kada se kategorizira počinitelj, tada postoje četiri razine rizika: nizak rizik (1), umjeren rizik (2), visok rizik (3) i vrlo visok rizik (4). „Pojačana briga i nadzor izriče se kada sud ocijeni da odgoj i utjecaj roditelja ili skrbnika na ponašanje i razvoj maloljetnikove ličnosti nije dovoljan za ostvarivanje navedene svrhe. , već je potrebno poduzeti trajnije mjere odgoja, uz brigu i nadzor nadležne službe.“ (UNICEF,2014: 39)

Voditelji ovu mjeru doživljavaju kao mjeru koja podrazumijeva izravni tretmanski rad s mladima. Smatraju kako ova mjera ima fleksibilnost, a ona se odnosi na trajanje, dinamiku susreta, itd. Isto tako ističu kako su roditelji ponekad neozbiljni kada pristupaju ovoj mjeri jer misle kako će sada cijeli posao obavljati voditelji, a to zapravo nije tako.

Roditelji ovu mjeru doživljavaju kao savjetovanje i pomoć roditeljima u odgoju djece. Također, neki roditelji smatraju da je izrečena mjera preblaga ili preoštra pa tada dolazi do neslaganja voditelja i roditelja.

Mladi ovu odgojnu mjeru smatraju prilikom za poboljšanje njihovog života i ponašanja. „Praktički je ono ko da vidiš u nekom mraku, neki mali končić koji ti se pruži da se podigneš na njega. Dobili smo vremena... Vremena za sebe i za poboljšanje, za kreiranje praktički svog života.“ S druge strane, dio mladih ovu mjeru smatra nepotrebnom, pa čak i neozbiljnom.

Većini je roditelja i mladih vrlo ugodno s voditeljima ove mjere. Oni interveniraju upravo u dječjem socijalnom životu kada je njima najpotrebnije.

„Voditelji to rade na jedan lijep način, pitaju ako se desio neki problem, razgovaraju o tom problemu i onda nastave kako je sa školom, kako ovo, pa čak i zovu školu da se vidi kako dijete, da li je bilo na svim satovima, kakve su ocjene, kakvo je ponašanje i to je lijepo. I tako počnu recimo, prvo od većih problema, ako je dijete napravilo pa sve ono, recimo, di izlazi, s kim se druži, kako je sa prijateljem popio kavu ili recimo da li ima curu. Kakvu muziku sluša, i sve tako, i to dođe sat možda i više i onda se roditelji evo razgovaramo o djetetu kako, kak se ponaša doma, dal izlazi, kad dolazi i tako...“

„Pa većina tih voditelja prigovara. Odmah počne ne valja ovo, ne valja ono. Al meni svaki pomak mi je gospođa pohvalila. Prvo je krenula s tim dobrim, a onda mi je rekla šta trebam promijeniti. Znači, ona je meni tako pristupila i meni se totalno svidjelo jer kad nekom tak kreneš odmah, nitko to neće prihvatit. I neće dobro bit. Sve je to bilo katastrofa onak, ona je jedina vjerovala u mene. I tak... da će bit sve ok. To je govorila. Trudila se oko mene i sve. Baš super!“

12.4. Sport kao prevencija od nastanka rizičnih ponašanja

Slobodno je vrijeme vrlo bitno u strukturiranju dječjih života. Ukoliko se djetetu ponudi da kreativno provodi svoje slobodno vrijeme, tada će rezultat biti njegovo pozitivno i stabilno psihičko i fizičko zdravlje. No, okruženje u kojem živimo postavlja djecu pred brojne izazove. Ako slobodno vrijeme nije kvalitetno osmišljeno, tada postoji mogućnost da dođe do neprihvatljivog ponašanja i ovisnosti. Dokazano je da mladi svoje slobodno vrijeme često provode ispred televizije ili za kompjuterom, a čak 30% mladih dosađuje se u slobodno vrijeme.

Organizirane slobodne aktivnosti koje se provode u školama puno znače mladim ljudima, ali se isto tako mogu desiti određeni materijalni problemi. Često se događa da te aktivnosti provode nastavnici koji nisu kvalificirani za taj dio, već samo popunjavaju satnicu. Sport te tjelesni i zdravstveni odgoj mogu vrlo pozitivno utjecati na dječje psiho – fizičko zdravlje. Igre, šetnje, planinarenje te bilo koji vid tjelesne aktivnosti potiče na zdrav način života. Nažalost, istraživanja su pokazala kako 39% posto dječaka i 58%

djevojčica od 7. do 18. godine ne prisustvuje na tjelesnim aktivnostima, a samo 15% djece bavi se nekim sportom. Da bi se što više djece uključilo u tjelesne aktivnosti potrebno je osigurati što kvalitetnije i zanimljivije programe. Sportski programi ne bi se trebali temeljiti na besprijekornim sportskim rezultatima, već bi im glavni cilj trebao biti kvalitetan razvoj djece. Uz sport će dijete razvijati kvalitetne društvene odnose, družiti će se s prijateljima, imat će odnos s roditeljima koji će ih podržavati te će uvidjeti da imaju sposobnosti i ambicije. Bavljenje sportom osigurava djetetove potrebe za slobodom, zabavom, pripadanjem i moći. Djecu također privlači osjećaj pripadanja grupi koji je u sportu stalno prisutan. Na taj se način dešava porast samopoštovanja i pripadnosti koji su vrlo bitni za zdravo socijalno funkcioniranje.

„Tjelesna aktivnost treba biti sastavni dio života djece i mladih, svakodnevni sadržaj u slobodno vrijeme, jer on predstavlja odličan način za uspješno izbjegavanje pojave maloljetničke delikvencije i to kroz preventivno djelovanje. S ovim se slažu mnogi stručnjaci iz područja sporta i slobodnog vremena te oni koji se opće bave problemima odrastanja, tj. teškoćama adolescencije.“ (Hadžikadunić, 2012:8)

12.5. Zdravstveni odgoj kao prevencija devijantnog ponašanja

Zdravstveni odgoj vrlo je bitan na svim područjima, a pogotovo kada se radi o odgoju i obrazovanju. U Republici Hrvatskoj provode se programi zdravstvene zaštite koji pomažu u odgoju mladih, a cilj im je odgovorno zdravstveno ponašanje mladih. Smatra se da se kroz zdravstveni odgoj povećava razina samopoštovanja za 20% te da se isto tako poboljšavaju odnosi u obitelji te s prijateljima. Također, 20% mladih će smanjiti pušenja, alkoholiziranje, droge te sve oblike devijantnih ponašanja, a samim će time smanjiti broj nesreća. S druge strane, odgovornost se ne odnosi samo na školu zbog toga što je dokazano kako se zdravstveni odgoj može prenositi i drugim putevima koji su djeci zanimljivi: knjige, televizije, radio, časopisi, itd. Za potpunu uspješnost svi bi navedeni mediji trebali obraćati pozornost na zdravstveni odgoj. Isto tako, smatra se da zdravstveni odgoj može podučiti djecu pravome putu, no utjecaj i model obitelji, dostupnost različitih opijata i sredstava i dalje će narušavati uspjeh koji će se ovakvim odgojem postići. Da bi prevencija bila uspješna, uz zdravstveni odgoj djeca bi trebala imati pozitivan obiteljski model, ali i manju dostupnost nedozvoljenih supstanci. Bitni

su ciljevi provođenja zdravstvenog odgoja: potaknuta opća zdravstvena svijest populacije, stvaranje zdravih stavova i uvjerenja, mijenjanje ponašanja i navika, pomoć za učinkovitu promjenu okoline.

Nadalje, Singer i Mikšaj –Todorović (1993) tvrde kako predškolsku zdravstvenu zaštitu treba prenijeti u školsku zdravstvenu zaštitu. Ukoliko se pri kraju osnovne škole uoče odstupanja od prihvatljivog socijalnog ponašanja, tada se upozorava psihološko – pedagoška služba odgojno – obrazovne ustanove koja u suradnji sa socijalnom službom provodi odgovarajuće mjere. Također, autori spominju i psihohigijenu za koju su zaduženi neuropsihijatar, socijalni radnik, psiholog i defektolog. Radno vrijeme ovih stručnjaka trebalo bi biti tri puta tjedno, a rad im je usmjeren na dijagnosticiranje ranih uzroka poremećaja u ponašanju.

13. ZAKLJUČAK

Devijantna ponašanja mladih zasigurno predstavljaju veliki problem današnjice. Može se zaključiti da srž problema leži u nesređenim obiteljskim odnosima, sastavu obitelji te socioekonomskom statusu. No, čitajući sve izvore smatram da su najbitniji zdravi obiteljski odnosi u kojima dijete odrasta. Ukoliko obitelj pruža dovoljno ljubavi i emocionalne podrške svojem djetetu, tada će dijete poprimiti pozitivne osobine ličnosti.

Nadalje, kada su u pitanju utjecaji na maloljetničku delikvenciju, posebno bih se osvrnula na utjecaj medija kojima su djeca okružena svaki dan. U današnje vrijeme djeca od najranije dobi posežu za pametnim telefonima i televizorom na kojima su prikazani neprimjereni sadržaji koji nisu namijenjeni djeci. Ukoliko roditelj ne kontrolira korištenje mobitela i televizora, dijete je od svoje najranije dobi izloženo nepovoljnim utjecajima te samim time stvara dobar preduvjet za pojavu rizičnih ponašanja. Zbog toga smatram da velika uloga, ponovo, pripada obitelji, ali i odgojno – obrazovnim djelatnicima.

Također, kada govorimo o oblicima devijantnih ponašanja najviše su zastupljeni pušenje i alkoholizam, a odmah nakon toga droge i nasilje. U većem su postotku počinitelji muškarci, a žrtve su najčešće osobe slabijeg spola.

Kada je riječ o prevenciji, najveći utjecaj ima obitelj koja bi trebala znati u kakvom se društvu dijete kreće iz razloga što je, također, utjecaj društva snažan. Nadalje, trebalo bi se voditi briga da dijete kvalitetno provodi svoje slobodno vrijeme te da što manje bude izloženo negativnim utjecajima kao što su droga, alkohol, cigarete, itd. Svoj doprinos u prevenciji daje i policija koja svakodnevno prati kretanja mladih, ali stvara i programe koji pomažu djeci i roditeljima da spriječe pojavu takvog ponašanja. Nadalje, odgojno obrazovni djelatnici s djecom provode većinu njihovog vremena pa je bitno da djeca imaju povjerenja u njih, a da učitelji i odgojitelji daju sve od sebe kako bi djecu usmjerili na pravi put. Ukoliko se i desi problem s ponašanjem, vrlo bitnom stavkom smatram povjerenje. Mislim da bi svako dijete trebalo imati dovoljno povjerenja da odgojno – obrazovnom djelatniku može ispričati svoj problem.

Za kraj, smatram da će se rizična ponašanja uvelike smanjiti ukoliko obitelj, škola, policija te cijelo društvo usmjeri svoje snage u pozitivan odgoj budućih generacija.

14. LITERATURA

1. Obradović, V. (2014.) *Rizično delikventno kriminalno ponašanje*. Zagreb: Politička kultura
2. UNICEF, Ricijaš, N., Jeđud Borić, I., Lotar Rihtarić, M., Miroslavljević, A. (2014.) *Pojačana briga i nadzor iz perspektive mladih voditelja mjere*. Zagreb: Ured Unicef – a za Hrvatsku
3. Singer, M. i sur. (2008.) *Kriminološke osobitosti maloljetničke delikvencije, Tijek školovanja, poremećaji u ponašanju, obiteljske prilike*. Zagreb: Nakladni zavod Globus
4. Matić, R. (2003.) *Društvena promocija bezakonja, Uvod u sociologiju devijantnosti*. Zagreb: Hrvatska Sveučilišna naklada.
5. Singer, M., Mikšaj – Todorović, Lj. (1993.) *Delikvencija mladih*. Zagreb: Nakladni zavod Globus
6. Kozjak, M.-A., (2018.) *Primarna socijalizacija i devijantno ponašanje mladih*. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Hrvatski studij. Završni rad. Dostupno na - <https://zir.nsk.hr/islandora/object/hrstud:1888> [Pristupljeno: 4. 12. 2020.]
7. Vrselja, I. (2010.) Etiologija delikventnog ponašanja: Prikaz Pattersonove i Moffittine teorije psihopatologije. *Institut društvenih znanosti*. [Online] Vol. 19 (No. 1), str. 145. – 167. Dostupno na - <https://hrcak.srce.hr/56833> [Pristupljeno: 4.12. 2020.]
8. Šiško, E. (2020.) *Devijantno ponašanje – životne priče malodobnih korisnika odgojnog doma*. Split: Sveučilište u Splitu, Filozofski fakultet. Završni rad. Dostupno na - <https://repozitorij.ffst.unist.hr/islandora/object/ffst%3A2803/datastream/PDF/view> [Pristupljeno: 4. 12. 2020.]
9. Anđelić, I. (2018.) *Mladi i policija*. Pula: Sveučilište Jurja Dobrile u Puli. Završni rad. Dostupno na: <https://zir.nsk.hr/islandora/object/unipu:2471> [Pristupljeno: 10.12. 2020.]
10. Mandarić, V. (2012.) Novi mediji i rizično ponašanje djece i mladih. *Bogoslovska smotra*. [Online] Vol. 82 (No. 1) str. 131 – 149 Dostupno na - https://hrcak.srce.hr/index.php?id_clanak_jezik=117752&show=clanak. [Pristupljeno: 10.12. 2020.]

11. Lovasić, M. (2020.) *Devijantna ponašanja adolescenata*. Varaždin: Odjel za sestrištvo. Završni rad. Dostupno na - <https://zir.nsk.hr/islandora/object/unin:3153> [Pristupljeno: 10.12. 2020.]
12. Daničić, N. (2018.) *Povijesni razvoj društvene reakcije na devijantno ponašanje mladih u Hrvatskoj*. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Hrvatski studij, Odsjek za sociologiju. Završni rad. Dostupno na - <https://repositorij.hrstud.unizg.hr/islandora/object/hrstud%3A2162> [Pristupljeno: 25.1. 2021.]
13. Petak, O. (1975.) Gradski način obiteljskog života i maloljetnička delikvencija. *Revija za sociologiju*. [Online] Vol. 5. (br.4). str. 140 – 144 Dostupno na - <https://hrcak.srce.hr/156296> [Pristupljeno: 25.1. 2021.]
14. Žuvela, I., Vučković – Matić, M., Sindik, J. (2016.) Devijantno ponašanje maloljetnika i uloga obitelji. *Hrvatski časopis za javno zdravstvo*. [Online] Vol.12. (br. 47,srpanj) str. 19 – 23. Dostupno na - <http://hcjz.hr/index.php/hcjz/article/view/2280> [Pristupljeno: 6.2. 2021.]
15. Bionda, M. (2019.) *Društvena devijantnost mladih u obrazovnim institucijama*. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Fakultet hrvatskih studij. Završni rad. Dostupno na- https://scholar.google.hr/scholar?hl=hr&as_sdt=0%2C5&as_vis=1&q=dru%C5%A1tvena+devijantnost+mladih+u+obrazovnim+institucijama+marija+bionda&btnG= [Pristupljeno: 6.2. 2021.]
16. Luca – Mrđen, J. (2005.) *Adolescent seksualni nasilnik*. Zagreb: Poliklinika za zaštitu djece grada Zagreba. Dostupno na - <https://hrcak.srce.hr/2788> [Pristupljeno: 6.2. 2021.]
17. Šincek, D. (2006.) Doprinos teorije prisile u razumijevanju delikventnog ponašanja mladih. *Ljetopis socijalnog rada*. [Online] Vol. 14 (Br.1) str. - 119 – 141. Dostupno na - <file:///C:/Users/Asus/Downloads/05Sincek.pdf> [Pristupljeno: 6.2. 2021.]
18. Družić – Ljubotina, O., Ljubotina, D. (2007.) Percepcija socijalne nepravde, struktura vrijednost, posljedice rata i religioznost kao prediktori devijantnih ponašanja mladih. *Kriminologija i socijalna integracija* [Online] Vol 15. (Br. 1). str.13 – 23. Dostupno na - <https://hrcak.srce.hr/99070> [Pristupljeno: 6.2. 2021.]

19. Đuranović, M. (2014.) Rizično socijalno ponašanje adolescenata u kontekstu vršnjaka. *Školski vjesnik*. [Online] Vol. 63. (Br. 1 – 2) str. 119 – 132 Dostupno na –<https://hrcak.srce.hr/124305> [Pristupljeno: 14.2. 2021.]
20. Hadžikadunić, A, (2012.) *Sport kao prevencija od destruktivnog izražavanja djece i omladine*. Sarajevo: Fakultet za kriminalistiku, kriminologiju i sigurnosne studije Dostupno na - <http://krimteme.fkn.unsa.ba/index.php/kt/article/view/50> [Pristupljeno: 14.2. 2021.]
21. Zrilić, S. (2011.) Povezanost bježanja s nastave i maloljetničke delikvencije. *Magistra ladertina*. [Online] Vol. 6. (Br.6) str. 71. – 81. Dostupno na - <https://hrcak.srce.hr/87330> [Pristupljeno: 14.2. 2021.]
22. Strmotić, J. (2004.) *Neprilagođeno ponašanje maloljetnih osoba kao izraz odgojne zanemarenosti*. Rijeka. Magistarski rad.

15. SAŽETAK

Ponašanje ljudi oblikuje se prema tome koji se cilj želi postići da bi se zadovoljila neka potreba te da bi pojedinac u tom trenutku osjećao zabavu. Od povijesti do danas ponašanja ljudi su se promijenila, no jedno je ostalo isto: uvijek postoje neprilagođena ponašanja. U radu će se sagledati stavovi nekih autora prema devijantnom ponašanju. Također, objasnit će se pojmovi devijantnog te delikventnog ponašanja. Rad je usmjeren na adolescentnu dob u kojoj su devijantna ponašanja te delikvencija najčešća.

Također, navest će se te objasniti oblici devijantnih ponašanja: koji su najučestaliji, gdje se događaju te tko su počinitelji. Objasnit će se i utjecaji na maloljetničku delikvenciju, počevši od obitelji, škole, utjecaja vršnjaka sve do lokalne zajednice. Posebno će se govoriti o utjecaju gradskog načina življenja i utjecaju medija kao velik problem današnjice.

Na kraju će se spomenuti i postupanja i odgojne mjere za maloljetne delikvente iz razloga što su vrlo bitne. Govorit će se o policiji, sportu kao prevenciji devijantnog ponašanja, zdravstvenoj njezi te odgojnoj mjeri pojačane brige i nadzora.

SUMMARY

Human's behavior is shaped according to what goal you are trying to reach to satisfy some need so that an individual could feel the fun. Throughout the history people's behavior has changed, but one always stayed the same: there are always unadapted behaviors. In my final work the attitudes of some authors towards deviant behavior will be considered. Also, the terms of deviant and delinquent behavior will be explained. The final work will be aimed at adolescence in which deviant behavior and delinquency are most common.

Also, the terms of deviant behavior will be explained and listed: which are the most common, where are they happening and who committed it. There will also be explained the impacts on the juvenile delinquency, starting with family, school, the impact of peers all the way to the local community. There will specifically be talked about the influence of city living and the influence of social media as a big problem of today's society.

At the end there will be mentioned actions and educational measures for juvenile delinquents because they are very important. There will be talk about police, sports as a prevention of deviant behavior, health care and educational measure of heightened supervision concerns.